อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

นายรื่น สุรัสวดี

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

นายรื่น สุรัสวดี

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓

คำนำพิมพ์ครั้งนี้

หม่อมหลวง สุภาศรี สุรัสวดี ได้ปรารภจัดการฌาปนกิจศพนายรื่น สุรัสวดี วิศวกรกำกับการแผนกซ่อมรถสินค้า ผู้สามี ซึ่งเป็นบุตรหลวงอนุการนพกิจ และนางอัมพร มกราภิรมย์ ประสงค์จักพิมพ์หนังสือเป็นอนุสรณ์ เพื่อแจกบรรดาท่านผู้มีเกียรติและญาติมิตร ตลอดจนผู้เคารพนับถือที่มาในงาน จึงได้ขออุปการะและมอบให้นายนาวาเอก หม่อมราชวงศ์ทำนุก เกษมสันต์ ร.น. ผู้บิดา มาขออนุญาตพิมพ์หนังสือ "**คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี สังเขป**" ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียบเรียงไว้ แต่ได้มอบลิขสิทธิ์ให้ไว้แก่มหามกุฏฯ เป็นเจ้าของ และทางมหามกุฏฯ ก็ได้จัดพิมพ์จำหน่ายอยู่ ครั้นได้พิจารณาดูแล้ว เห็นว่าท่านผู้มาขออนุญาตนี้ ก็เพื่อแจกเป็นธรรมทาน เป็นการกุศล ทั้งเป็นการเผยแพร่ระเบียบงานในด้านศาสนพิธีให้แพร่หลาย จึงยินดีอนุญาตให้พิมพ์ขึ้นตามความประสงค์ และขออนุโมทนาในกุศลเจตนาอันดีไว้ในที่นี้ด้วย

เข้าใจว่าหนังสือนี้จักอำนวยประโยชน์ให้แก่ท่านผู้สนใจในระเบียบได้ตามสมควร

ขออำนาจแห่งพระรัตนตรัย และด้วยเดชแห่งกุศลที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงเป็นวิบากสมบัติ สำเร็จเป็นประโยชน์สุขแก่นายรื่น สุรัสวดี ในคติภพนั้น ๆ ตลอดกาลนาน.

พระธรรมโสภณ

วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๓

นายรื่น สุรัสวดี

ชาตะ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

มตะ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

ประวัติ

นายรื่น สุรัสวดี เป็นบุตรหลวงอนุการนพกิจ (ปรารภ สุรัสวดี) นางอัมพร มกราภิรมย์ เป็นมารดา เกิดที่อำเภอยานนาวา จังหวัดพระนคร เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ มีพี่น้องร่วมสายโลหิต ๒ คน

๑. นางประภา สุขุมาลยจันทร์
๒. นายทัศนัย สุรัสวดี

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๓–๒๔๗๘	โรงเรียนหุตะวณิช จบ ม. ๒
พ.ศ. ๒๔๗๙–๒๔๘๒	โรงเรียนอำนวยศิลป์พระนคร จบ ม. ๖
พ.ศ. ๒๔๘๓–๒๔๘๔	โรงเรียนเตรียมอุดมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบหลักสูตรเตรียมอุดม
พ.ศ. ๒๔๘๕–๒๔๘๙	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมเครื่องกล (เกียรตินิยม)

ตำแหน่งและเงินเดือน

๑ มกราคม ๒๔๙๑	แต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือนรัฐพาณิชย์ชั้นตรี อันดับ ๔ เงินเดือน ๑๑๐ บาท

	ตำแหน่งผู้ช่วยสารวัตรรถจักร ประจำโรงรถจักรอุตรดิตถ์ ที่พิษณุโลก
๑ มีนาคม ๒๔๙๑	ย้ายไปประจำกองโรงงานมักกะสัน
๒๐ ธันวาคม ๒๔๙๔	แต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งวิศวกรผู้ช่วยโท ประจำกองโรงงาน
๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕	ย้ายไปประจำแผนกแผนช่างกล ตำแหน่งรักษาการวิศวกรผู้ช่วยโท
๑ กรกฎาคม ๒๔๙๕	แต่งตั้งดำรงตำแหน่งวิศวกรผู้ช่วยโท ประจำกองโรงงาน
๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๑	แต่งตั้งเป็นผู้รักษาการ ในตำแหน่งวิศวกรประจำกองช่างกล
๑ ตุลาคม ๒๕๐๒	แต่งตั้งเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งวิศวกรกำกับการ แผนกซ่อมรถบรรทุก
๑๑ ธันวาคม ๒๕๐๒	แต่งตั้งเป็นวิศวกรกำกับการแผนกซ่อมรถบรรทุก กองโรงงาน ฝ่ายการช่างกล
๖ สิงหาคม ๒๕๐๘	รักษาการแทน ร.อ. ประพันธ์ เปรมโยธิน วิศวกรกำกับการ แผนกซ่อมรถโดยสาร
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑	แต่งตั้งเป็นวิศวกรกำกับการแผนกซ่อมรถสินค้า
๖ พฤษภาคม ๒๕๑๒	แต่งตั้งเป็นผู้ทำการแทนชั่วคราวในตำแหน่งวิศวกรกำกับการ แผนกซ่อมรถโดยสาร

	กองซ่อมรถพ่วง อีกตำแหน่งหนึ่ง
๑ ตุลาคม ๒๕๑๒	รับเงินเดือน ๗,๕๖๐.๐๐ บาท
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓	แต่งตั้งเป็นผู้ทำการแทนวิศวกรกำกับการแผนกวางแผน กองสร้างล้อเลื่อน อีกตำแหน่งหนึ่ง

การไปต่างประเทศ

๒๖ ธันวาคม ๒๔๙๙	เดินทางไปดูงานการรถไฟ ณ สหรัฐอเมริกา ด้านช่างกล
๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒	ไปดูกิจการสร้างรถบรรทุกน้ำมัน ของกองทัพอากาศ ที่ประเทศญี่ปุ่น ร่วมกับเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศ
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖	ไปศึกษาดูงานสร้างรถโดยสารและรถสินค้าตลอดจนบูรณะที่การรถไฟ ณ สหพันธรัฐมลายู
๑๗ เมษายน ๒๕๐๗	ไปเป็นวิศวกร ควบคุมการสร้างรถบรรทุกสินค้า ที่ประเทศเบลเยี่ยม
๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๑	ไปเป็นวิศวกรตรวจ และควบคุมการสร้างรถบรรทุกสี่ล้อ เทข้าง ๕๐คัน ซึ่งการรถไฟสั่งซื้อจากบริษัทไชนาเทรดแอนด์ดีเวลลอปเมนท์คอรปอเรชั่นสาธารณรัฐจีน

การอบรมและศึกษาพิเศษ

๓๑ มกราคม ๒๕๐๙	ไปรับการฝึกอบรมด้านการวางผังโรงงาน รุ่นที่ ๑/๒๕๐๙ จนถึง ๑ เมษายน ๒๕๐๙ ณ ศูนย์เพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย กรมโรงงานอุตสาหกรรม
๑๗ มีนาคม ๒๕๑๒	สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรม อส. รฟ. ระดับผู้บังคับบัญชา รุ่นที่ ๓ และได้รับแต่งตั้งยศกองอาสารักษาดินแดน (อส. รฟ.) เป็นว่าที่นายหมวดโท เมื่อ ๘ มิถุนายน ๒๕๑๓

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๕ ธันวาคม ๒๕๑๑	ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

การอุปสมบท

ได้อุปสมบท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระสังฆราช (ม.ร.ว. ชื่น สุจิตฺโต) เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ มีกำหนด ๑ พรรษา ได้เล่าเรียนพระธรรมวินัยจนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนวกภูมิ

การสมรส

ได้เข้าสู่พิธีสมรสกับ หม่อมหลวง สุภาศรี เกษมสันต์ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๔๙๗ และมีบุตรด้วยกัน ๓ คน คือ :—

๑. เด็กชาย ชิตพล สุรัสวดี

๒. เด็กชาย ชลธิศ สุรัสวดี

๓. เด็กชาย ภากร สุรัสวดี

นายรื่น สุรัสวดี มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เคยป่วยเจ็บร้ายแรง นอกจากเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้เข้ารับการผ่าตัดต่อมไทลอยด์ ที่โรงพยาบาลศิริราชครั้งเดียว หลังจากนั้นก็มีสุขภาพดี เป็นนักกีฬาชอบเล่นกอล์ฟเป็นประจำ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มีอาการปวดกล้ามเนื้อ และเจ็บที่ชายโครงด้านขวา ได้ไปให้นายแพทย์ เกษม อิศรางกูร ณ อยุธยา ตรวจ สงสัยว่าเป็นโรคเกี่ยวกับตับ จึงได้ส่งไปตรวจที่โรงพยาบาลศิริราช จึงทราบว่าเป็นโรคตับ จึงได้เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลศิริราช ถึง ๓ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๑๓

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๑๓

ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๓

และปรากฏว่า เป็นโรคมะเร็งในตับ สุดความสามารถที่จะรักษาได้ ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๗๑๓ เวลา ๐๔.๔๕ น.

ไว้อาลัย

การตายของรื่น ทำความเศร้าโศกมาสู่พ่อมาก รื่นเป็นลูกที่ดีของพ่อ ตั้งแต่เล็กจนโตรื่นไม่เคยทำความเดือดร้อนให้แก่พ่อหรือครอบครัว ไม่ว่าในกรณีใด ๆ รื่นเป็นเด็กว่านอนสอนง่าย ในเมื่อรื่นเติบโตพ่อต้องไปรับราชการในส่วนภูมิภาค จำต้องห่างไกลไปพักหนึ่ง คุณหลวงพิสิฐมารควิธาน ผู้เป็นลุงได้ให้ความอุปการะและช่วยเหลือแนะนำในเรื่องการศึกษา รื่นเข้าเรียนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์แล้วเข้ารับราชการในการรถไฟ แม้จะมีครอบครัวแล้วก็ตาม รื่นไม่เคยลืมพ่อ เอาใจใส่ถามทุกข์สุขและเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ พยายามช่วยเหลือญาติพี่น้องทุกวิถีทางที่รื่นจะทำได้ ปกปักรักษาเลี้ยงลูกและภรรยาให้มีความสุข เป็นผู้นำครอบครัวที่ดีใฝ่ใจในการศึกษาของบุตร ในด้านหน้าที่การงาน รื่นก็ทำงานโดยเต็มสติกำลังจนก้าวหน้าไปไกล สำหรับอายุของรื่นอยู่ในวัยกลางที่มีโอกาสจะทำประโยชน์ให้ประเทศชาติได้มากกว่านี้ รื่นโอบอ้อมอารีต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และเคารพนับถือผู้ใหญ่ที่เหนือกว่า รื่นเป็นคนมีเหตุผลและช่างคิด จนทำให้พ่อวางใจได้ว่าจะทำชื่อเสียงให้แก่ตระกูล "สุรัสวดี" ได้ผู้หนึ่ง

การตายไปของรื่นในอายุนี้ไม่สมควรเช่นนี้ ยังความเศร้าสลดใจให้แก่พ่อ ญาติ มิตรสหาย เป็นอย่างสุดซึ้ง รื่นเหลือไว้แต่ความดีซึ่งพ่อแน่ใจว่าจะไม่มีใครลืม.

อนุการนพกิจ

คำไว้อาลัยจากเพื่อน ๆ โรงงานมักกะสัน

เมื่อ ๔–๕ เดือนที่แล้วพวกเรารู้สึกใจหาย เมื่อได้ทราบข่าวเป็นการภายในว่า รื่น ๆ เพื่อนรักของเราป่วย อาจจะร้ายแรงถึงขั้นเป็นมะเร็งที่ตับ โดยปกติรื่น ๆ เป็นคนแข็งแรงและปี ๆ หนึ่งไม่ค่อยจะล้มเจ็บกับใคร ดังนั้นข่าวที่หมอบอกว่า รื่น ๆ ป่วยนี้ จึงยังเป็นที่ไม่ยอมรับกันในหมู่เพื่อน ๆ เราจำได้ว่าเมื่อเดือน เม.ย. ๑๓ เราไปเล่นกอล์ฟกันที่สนามกอล์ฟบางพระ วันนั้นรื่น ๆ ตีไม่ดีและบ่นว่าเจ็บที่ไหล่ขวา หลังจากเล่นกอล์ฟแล้วเราเห็นว่ายังมีเวลาเหลืออยู่ จึงแวะมาพักผ่อนกันที่บางแสนก่อนกลับกรุงเทพ ฯ รื่น ๆ ดื่มเบียร์และบ่นกับเพื่อน ๆ ว่า รู้สึกปวดด้านหลังและมีไข้ พวกเราก็ไม่ได้สนใจอะไรมาก เพราะคิดไปว่าคงจะนั่งตากลมมากไป โดยหารู้ไม่ว่า นั่นคือลักษณะของโรคมะเร็งเริ่มต้นที่ทำให้รื่น ๆ ได้จากพวกเราไป ในระยะ ๔–๕ เดือนให้หลังจากวันนั้นแล้ว รื่นฯ ก็เริ่มเข้ารับการตรวจที่โรงพยาบาลบ่อย ๆ และเพื่อน ๆ ได้ข่าวว่าไปล้มเจ็บที่เชียงใหม่อีก ในที่สุดเมื่อเดือน พฤษภาคม ๒๕๑๓ รื่น ๆ ก็ต้องเข้าโรงพยาบาลและผลการวินิจฉัยของหมอก็เป็นที่แน่นอนว่า รื่น ๆ เป็นมะเร็งที่ตับจริง ๆ เพื่อน ๆ รู้ข่าวนี้ด้วยความเสียใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่รู้กันอยู่แล้วว่า มะเร็งนี้ยากที่จะรักษาให้หายได้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อน ๆ ก็ยังคิดเสมอว่าเพราะรื่น ๆ เป็นคนแข็งแรง รื่น ๆ อาจจะอยู่ในจำนวนหนึ่งในร้อยของผู้ที่เป็นโรคมะเร็งแล้วก็รักษาหายก็เป็นได้ ในระยะนั้นเพื่อน ๆ บางคนต้องไปราชการต่างประเทศ และเพื่อนบางคนที่สนิทชิดชอบก็ไปทำงานที่หน่วยอื่น ต่างมีภาระการงานผูกพัน ไม่สามารถที่จะไปเยี่ยม

เยี่ยนรื่น ๆ ทุก ๆ วันได้ แต่เพื่อน ๆ ก็เอาใจใส่คอยถามข่าวคราวอยู่ทุกวัน และถ้ามีโอกาสว่างต่างก็ไปเยี่ยมรื่น ๆ โดยทั่วถึงกัน รื่น ๆ ผอมลงไป และรู้สึกท้องโตขึ้น ซึ่งหมอบอกว่าเป็นเรื่องของคนที่เป็นโรคตับ เรายังเห็นรื่น ๆ ยิ้มแย้มแจ่มใสและยังคงพูดคุยกับเพื่อน ๆ ด้วยเสียงเบา ๆ ซึ่งเป็นลักษณะธรรมดาของรื่น ๆ ในตอนที่ยังไม่ได้ป่วยเจ็บ นอกจากรื่น ๆ ผอมลงและท้องโตขึ้นแล้ว รื่น ๆ ก็คงเป็นคนเดิมไม่ส่อวี่แววของความเจ็บไข้ได้ป่วยเท่าใดนัก ในปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๓ รื่น ๆ ค่อยทุเลาขึ้นและหมอส่งกลับมาพักผ่อนที่บ้าน พวกเราต่างก็ดีใจ และเพื่อน ๆ ทุกคนคิดเช่นนั้นจริง ๆ เพราะรื่น ๆ เป็นคนแข็งแรงมาก และสามารถสำบุกสำบันได้ดีกว่าเพื่อน ๆ ทั้งหมด เราห่างรื่น ๆ ไปพักหนึ่งเนื่องจากหน้าที่การงานและบางคนต้องไปปฏิบัติงานต่างประเทศ แต่ก็ยังได้รับข่าวคราวของรื่น ๆ อยู่เสมอ และได้ทราบว่ารื่น ๆ ได้เข้า ๆ ออก ๆ โรงพยาบาลหลายครั้ง และข่าวครั้งหลัง ๆ นี้ รื่น ๆ มีแต่อาการทรงและทรุด พวกเราชักไม่แน่ใจว่า รื่น ๆ จะหายอย่างที่พวกเรานึกไว้หรือไม่ ในที่สุดวันหนึ่งเมื่อปลายเดือน กรกฎาคม ๒๕๑๓ เราได้รับข่าวเป็นที่น่าสลดใจว่า รื่น ๆ ได้จากพวกเราไปแล้ว ถึงแม้ว่าเพื่อน ๆ จะรู้ว่าในวันหนึ่งเราจะต้องได้รับข่าวนี้ แต่ก็ไม่อาจจะระงับความตกใจไว้ได้พร้อมด้วยความเสียใจซึ่งไม่อาจจะกล่าวให้ถูกต้องได้ เราต่างรู้สึกโดยไม่ต้องใช้คำพูดเลยว่า พวกเราได้ขาดเพื่อนที่ดีที่สุดของเราไปแล้ว และไม่อาจจะหาเพื่อนที่ดีอย่างนี้มาทดแทนอีกได้ในโลกนี้ เพราะเรามีความเป็นเพื่อนกันมาเกินกว่า ๒๕ ปี เลยกว่าครึ่ง

ทางของชีวิตของรื่น ๆ เสียอีก

เมื่อตอนเรียนหนังสืออยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รื่น ๆ เรียนต่ำกว่าเพื่อน ๆ ชั้นหนึ่ง และมีอายุน้อยกว่า เราเห็นหน้ากันเสมอ และเมื่อตอนอยู่ปีที่ ๔ พวกเรารู้จักรื่น ๆ ดีทุกคน เพราะรื่น ๆ อยู่ปี ๓ และนิสิตปีนั้นก็มีจำนวนไม่มากนัก พอเราเรียนจบ รื่น ๆ มาเข้าทำงานการรถไฟ ฯ หลังเรา ความใกล้ชิดและความเป็นเพื่อนก็เริ่มขึ้น รื่นๆ ทำงานหลายกอง เคยอยู่กองลากเลื่อน, กองช่างกล และกองโรงงานมักกะสัน รื่น ๆ จึงเป็นคนกว้างขวางและมีเพื่อนฝูงมาก รื่น ๆ เป็นคนคบง่าย อ่อนโยนต่อผู้น้อย และอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เพื่อน ๆ ยังนึกไม่ออกเลยว่าเคยเห็นรื่น ๆ โกรธกี่ครั้ง โดยปกติรื่น ๆ เป็นคนอารมณ์เย็นพูดเบา ๆ และยิ้มแย้มอยู่เสมอ เราเที่ยวด้วยกันกินด้วยกันกว่า ๒๕ ปี โดยไม่เคยผิดใจกัน และในประวัติการทำงานของรื่น ๆ พวกเราไม่เคยได้รับคำบ่นจากผู้น้อยและไม่เคยได้รับคำตำหนิจากผู้ใหญ่เกี่ยวข้องกับรื่น ๆ เลย อันนี้ก็ย่อมเป็นการพิสูจน์ได้เป็นอย่างดีว่า รื่น ๆ เป็นที่รักของผู้ใหญ่และผู้น้อยและเพื่อนร่วมงานเพียงใด นอกจากบรรดาเพื่อน ๆ ในวงงานแล้ว รื่น ๆ เป็นคนกว้างขวางในวงการภายนอกอีกด้วย เพื่อนรุ่นน้องจากจุฬาลงกรณ์ ฯ เรียกพี่รื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อน ๆ ที่เล่นกอล์ฟกันพบปะในวงงานร่วมกันก็เรียกรื่น ๆ ว่า คุณรื่นๆกันบ้าง พี่รื่น ๆ กันบ้าง และยอมรับกันว่า รื่น ๆ เป็นที่รักของทุก ๆ คน และไม่เคยทำความเดือดร้อนให้แก่เพื่อน ๆ หรือน้อง ๆ เลย จริงอยู่เมื่อครั้งที่รื่น ๆ ยังหนุ่มฉกรรจ์อยู่นั้น รื่น ๆ ดื่มเหล้าและไม่ค่อยจะรับประทานอาหาร

แต่เมื่อหลังจากอายุ ๓๕ แล้ว รื่น ฯ ลดเหล้าลงไปมาก และเที่ยวเตร่น้อยลง พวกเรายังไม่คิดว่าเหล้านี่จะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รื่น ฯ ต้องเป็นมะเร็งที่ตับและด่วนจากพวกเราไปโดยเร็ว มีเพื่อนหลายคนบอกว่ารื่น ฯ เป็นคนมีบุญและได้สบายไปแล้ว เพราะรื่น ฯ ได้ใช้ชีวิตทั้งในด้านการงาน ในด้านส่วนตัวอย่างเต็มที่ และก่อนที่จะพบคำว่าแก่ รื่น ฯ ก็กระโดดข้ามไปและหนีพวกเราไป พวกเราก็ไม่รู้ว่าที่เพื่อน ๆ เปรียบกันนี้จะถูกจะผิดอย่างไร แต่เรารู้เพียงแต่ว่า เราจะหาเพื่อนอย่างรื่น ฯ นี้อีกไม่ได้แล้ว เนื่องจากเราคบกันมาเกิน ๒๕ ปี ไม่เคยมีข้อผิดพ้องหมองใจกันเลย เราจึงไม่มีสิ่งใดที่จะขออโหสิกรรมไว้ในที่นี้ เราขอเพียงแต่ว่า ให้รื่น ฯ ได้มีความสุขสบายในชาติหน้าจริง อย่างที่พวกเราคิดกันไว้ และขอให้รื่น ฯ แน่ใจว่า พวกเราได้ขาดเพื่อนที่ดีที่สุดไปแล้ว และจะหาคนอย่างรื่น ฯ นี้ไม่ได้อีกในชาตินี้.

จาก เพื่อน ๆ โรงงานมักกะสัน

แด่พี่รื่น ฯ

วันจันทร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๓ เป็นวันที่ดิฉันได้รับการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงในชีวิตเป็นครั้งแรก เพราะพี่ซึ่งเป็นสุดที่รักได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับเมื่อเวลา ๐๔.๔๕ น. ที่โรงพยาบาลศิริราช

แม้ว่าจะทราบดีว่า ความตายเป็นของธรรมดา ใคร ๆ ก็ไม่สามารถล่วงพ้นไปได้ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง แต่มันก็กระชั้นเกินไป เตรียมตัวเตรียมใจไม่ทัน อายุพี่ก็ไม่มากเท่าไร จึงทำให้เกิดความโศกสลดกระทบกระเทือนใจอย่างสาหัส ตลอดเวลาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพี่มา ๑๖ ปี พี่ได้ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวอย่างดีที่สุด ให้ความอบอุ่นแก่ลูกและเมียโดยสม่ำเสมอ พี่มีสุภาพแข็งแรงไม่เคยป่วยไข้หนักหนาอย่างใด จนกระทั่งเดือนเมษายน ๒๕๑๓ นี้ จึงเริ่มไม่สบาย และปรากฏว่า เป็นโรคซึ่งรักษาหายได้ยาก ต้องเข้าโรงพยาบาลในระยะใกล้เคียงกันถึง ๓ ครั้ง และจากไปในที่สุด

ตลอดเวลาพี่ป่วยในครั้งนี้ ได้รับความดูแลรักษาอย่างดีจากนายแพทย์ เกษม อิศรางกูร ณ อยุธยา นายแพทย์ อุกฤษดิ์ เปล่งวานิช แพทย์หญิง อรพรรณ เจียรนัย แพทย์หญิง ศศิประภา ตู้จินดา นายแพทย์ วิฑูร และแพทย์หญิง วิยะดา อัตนโถ ซึ่งดิฉันขอกราบขอบพระคุณโดยทั่วกัน นอกจากนี้ พระคุณเจ้า พระละมัย ปญฺญาวฑฺโฒ แห่งวัดพลับพลาชัย จังหวัดพระนคร กับพระคุณเจ้า พระอุดม ฯ แห่งวัดพิไชยสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ ก็ได้ช่วยเหลือการรักษาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ และให้กำลังใจแก่พี่เป็นอย่างดีที่สุด โดย

ท่านไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเลยแม้แต่น้อย และโดยเฉพาะพระ-คุณเจ้า พระละมัย ฯ ท่านถึงกับอยู่ดูแลพี่ทุกวันจนวาระสุดท้าย ซึ่งดิฉันขอกราบนมัสการด้วยความสำนึกถึงพระคุณไว้ไม่ลืมเลือน

หลังจากพี่ได้จากไปแล้ว ได้จัดให้มีการรดน้ำและตั้งศพกับสวดพระอภิธรรมที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ได้มีท่านผู้ใหญ่ ท่านผู้บังคับบัญชาตลอดจนญาติมิตร ได้ให้เกียรติมาร่วมความเศร้าสลดเป็นจำนวนมาก และได้มีผู้ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมประจำคืน ซึ่งดิฉันขอจารึกในพระคุณของท่านไว้ในที่นี้ด้วย ซึ่งมี

๑. ฝ่ายการช่างกล
๒. กองช่างกล
๓. กองโรงงานมักกะสัน
๔. กองลากเลื่อน
๕. ศิษย์เก่า อ. น. ศ. และเพื่อน
๖. คุณเอุดมศักดิ์ โกมลารชุน
๗. หลวงอนุการนพกิจ และคุณสุขุม มกราภิรมย์
๘. เพื่อน อ. น. ศ. รุ่น ๘๒
๙. คณะนักกอล์ฟ ร. ฟ. ท.
๑๐. บริษัทเชลล์ (ประเทศไทย) จำกัด
๑๑. กองรบพิเศษ (พลร่ม) ลพบุรี
๑๒. พนักงานบริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล เอ็นยิเนียริ่ง จำกัด

ในงานพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๓ ดิฉันได้จัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์ด้วย ในการนี้ได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณพระธรรมโสภณ แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร อนุญาตให้พิมพ์ "คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธีสังเขป" ซึ่งท่านเป็นผู้เรียบเรียง สถาบันมะเร็งแห่งชาติ อนุญาตให้พิมพ์เอกสารเรื่อง "มะเร็งรักษาได้ พบเร็วเท่าใดชีวิตปลอดภัย" กับบทความเรื่อง "มะเร็งของตับ" ของนายแพทย์ไพบูลย์ สงบวาจา และกรมประชาสัมพันธ์ อนุญาตให้พิมพ์บทความสารคดี ๕ นาที ซึ่งดิฉันขอนมัสการและกราบขอบพระคุณไว้ในที่นี้ด้วย

ในที่สุดนี้ ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งหลาย ซึ่งได้ช่วยเหลือด้วยประการต่าง ๆ ระหว่างที่พี่ป่วยและถึงแก่กรรม ซึ่งมีจำนวนมากมายและดิฉันไม่สามารถกล่าวนามของท่านได้หมด ตลอดจนผู้ให้เกียรติมาในงานพระราชทานเพลิงศพพี่ ในวันนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายมีความสุขความเจริญ ด้วยจตุรพิธพรชัย หากมีการบกพร่องประการใดก็ได้โปรดกรุณาให้อภัยด้วย.

สุภาศรี สุรัสวดี

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

พระโอวาท

ประทานแก่นวกภิกขุ ๒๔๙๑ ในวันทูลลาสิกขา

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๙๑

ณ ตึกพักตรพิมลพรรณ วัดบวรนิเวศวิหาร

เวลา ๑๙.๒๐ น.

ท่านทั้งหลายจงฟัง ท่านทั้งหลายได้บวชเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนาด้วยศรัทธา ความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส ได้ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งใจเสียสละการไม่ดีไม่งาม เข้ามาหาความดีความงาม ตั้งต้นแต่เมื่อได้พยายามเรียนวิธีอุปสมบท คือท่องจำแล้วหัดว่าอักขระให้ถูกต้อง หัดกิริยาท่าทางต่าง ๆ ในการอุปสมบทนี้ก็ได้ชื่อว่าเสียสละความเกียจคร้านหรือความไม่ทำธุระในการบวชมาตอนหนึ่ง ต่อมาเมื่อบวชก็ได้เสียสละความเป็นคฤหัสถ์ฆราวาสผู้ครองเรือนออกเป็นบรรพชิต เสียสละความเป็นคฤหัสถ์มาอีกตอนหนึ่ง เพื่อความประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมพระวินัยที่เป็นหน้าที่ของบรรพชิต ต่อมาอีกเมื่อได้ตั้งใจเรียนธรรม ตั้งใจเรียนวินัยให้ได้ความรู้มาก เข้าใจในธรรมวินัยแล้วก็ได้ชื่อว่าเสียสละความเกียจคร้าน การไม่เรียนธรรมวินัยมาอีกตอนหนึ่ง และถ้าได้ตั้งใจปฏิบัติใจในทางที่ทำให้สงบระงับ ตั้งต้นแต่ได้ปฏิบัติตามวินัยอันได้ชื่อว่าศีล ทำความสงบระงับอย่างบรรพชิตเป็นส่วนเบื้องต้น และทำจิตให้สงบระงับบางครั้งบางคราว ได้ชื่อว่าสละความ

ประพฤติชั่วปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน มามุ่งประพฤติดีทำใจให้สงบระงับอีกตอนหนึ่ง จนถึงได้สอบไล่ความรู้ตามหน้าที่ของนวกภิกขุ แสดงความรู้ของตนที่ได้เล่าเรียนศึกษามา การที่ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้ ได้ชื่อว่าเป็นบุญอย่างหนึ่งโดยลำดับ "บุญ" แปลว่าชำระ หมายถึงชำระความชั่วได้แก่ความดี คือคนประพฤติปฏิบัติได้อย่างไร ก็ชื่อว่ากำจัดความชั่ว กำจัดความชั่วเท่าไรก็ได้ชื่อว่าบุญเท่านั้น เพราะบุญอันนี้ ถ้าบุคคลได้ประพฤติปฏิบัติก็ได้ชื่อว่าทำการชำระความประพฤติชั่วในโลกนี้ เมื่อละโลกไปแล้ว ก็ได้บุญเป็นที่พึ่งในภาคหน้า ดังภาษิตในบาลีว่า "**ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ** บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกเบื้องหน้าดังนี้

บัดนี้ถึงคราวที่ท่านทั้งหลายจะลาสิกขาบทไปเป็นฆราวาส คือผู้ครองเรือนตามเดิม พึงตั้งใจนึกไว้ว่า เราได้บวชได้เสียสละต่าง ๆ มาจนบวชและเล่าเรียนศึกษาปฏิบัติกันมาเช่นนี้ ก็เพื่อทำตนให้เป็นคนดีตามคลองธรรมมิใช่ดีตามเขาว่า ที่ว่าโลกาธิปไตย มีโลกเป็นใหญ่ ไม่ใช่ดีตามใจ ไม่ใช่ดีตามคิดเอง คือ อัตตาธิปไตย มีใจเป็นใหญ่ แต่ดีตามคลองธรรม ธัมมาธิปไตย มีธรรมเป็นใหญ่ เมื่อสึกออกไปเป็นฆราวาส นึกเช่นนี้แล้วให้มีสติระลึก เมื่อจะทำอะไร จะพูดอะไรใช้ นิสมฺม กรณํ พิจารณาก่อนที่จะทำก่อนที่จะพูด อย่าได้ทำอะไรที่เป็นทุจริตเป็นบาปให้ทำสุจริตที่เห็นว่าเป็นบุญ ถ้าเป็นเช่นนี้การบวชของท่านจึงจะเป็นประโยชน์ แม้สึกแล้วก็เป็นประโยชน์ต่อไป

พึงทำในใจว่า โดยที่ทุกคนที่เกิดมาแล้วต้องตาย เมื่อตายแล้ว ทรัพย์สินมีเท่าไรก็ต้องทิ้งหมด แม้ถึงร่างกายของตนเองก็ต้องทิ้ง จะติดไปได้ก็แต่บาป คือความชั่วที่ตนได้ทำไว้ และบุญ คือความดีที่ตนได้ทำไว้ก็จะให้ผลต่อไป บาปก็จะให้ผลเป็นทุกข์ บุญจะให้ผลเป็นสุข เมื่อรู้ว่าทุก ๆ คนจะต้องตายในที่สุด จะต้องทิ้งสิ่งทั้งปวงหมด เอาไปไม่ได้ จะติดตัวไปได้ ก็แต่กรรมคือการงานที่ทำ กรรมชั่วให้ผลเป็นทุกข์ กรรมดีให้ผลเป็นสุข เราเองก็ต้องการความสุข ก็อย่าทำกรรมชั่ว จงทำแต่กรรมดีอีกอย่างหนึ่ง

ได้ทราบมาว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงผนวชครองวัดนี้อยู่ ทรงสั่งสอน แก่ผู้บวชในวัดนี้และอยู่ในวัดนี้ที่จะสึกออกไปว่า ให้ตั้งใจรักษาศีล ๕ ถ้าจะรักษาศีล ๕ ตามพระบัญญัติที่มีอยู่ไม่ได้ละเอียดเกินไป ก็ให้รักษาศีล ๕ อย่างหยาบ ๆ และทรงแช่งฝากพระพุทธชินสีห์ไว้ว่า ใครบวชในวัดนี้ เมื่อสึกออกไปแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ถูกแช่ง ศีล ๕ อย่างหยาบ ๆ รวบรวมคร่าว ๆ

ข้อ ๑. ปาณาติปาต ห้ามฆ่าสัตว์ เมื่อจำเป็นจะต้องฆ่าเพื่อชีวิตตนและชีวิตคนอื่นผู้ต้องการช่วย จำเป็นต้องฆ่าบ้าง ก็เอาเถอะ แต่อย่าฆ่าเล่นเห็นเป็นสนุก เช่นยิงนก ตกปลาเลย

ข้อ ๒. อทินนาทาน เว้นจากการลักทรัพย์ ถ้าเว้นไม่ได้โดยตลอด ถ้าจะต้องถือเอาเพื่อชีวิตตนและคนอื่นที่ต้องการช่วย ก็ถือเอาเพียงพอประทังชีวิตตนและคนที่เราจะช่วย อย่าให้เจ้าของทรัพย์ต้องล่มจมเสียหายมากมาย

ข้อ ๓. ถ้าจะเว้นประพฤติผิดประเวณีในทางกามไม่ได้ตลอด ก็อย่าผิดประเวณีทางกามในเมียเขา ถ้านอกจากเมียเขาประหยัดไว้ไม่ได้ ก็ตามเพลงเถิด อย่าให้มันบ่อยนัก

ข้อ ๔. มุสาวาท ถ้าจำเป็นจะต้องมุสาวาทเพื่อช่วยตนเองและผู้อื่นที่จำเป็นจะต้องช่วยบ้างก็มุสาเถิด แต่อย่าไปซัดผู้อื่นให้เขาเสียหายล่มจมและอย่าให้เขาถึงเสียชีวิต

ข้อ ๕. สุราเมรัย ถ้าจะเว้นไม่ได้ต้องเสพบ้าง ก็อย่าให้เสียสติ อย่าให้แสดงความขี้เมา เกะกะระรานแก่ชุมนุมชน จนถึงต้องนอนข้างถนน เมื่อเมาแล้วก็มานอนเสียที่บ้าน

ให้ประพฤติศีล ๕ อย่างหยาบ ๆ เช่นนี้ให้ได้ ถ้าประพฤติไม่ได้แล้วถูกแช่ง ได้ทราบว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ท่านทรงสอนพระที่ทูลลาสึกอย่างนี้ ท่านรับสั่งต่อไปว่าถ้าไม่ประพฤติตามก็ถูกแช่งเอง ท่านสอนกันแช่ง อาจารย์ไม่สอนศิษย์ก็ถูกแช่ง ไม่สอนก็ไม่ได้เราก็สอนกันแช่งเช่นนี้เหมือนกัน การประพฤติแม้ศีล ๕ อย่างหยาบ ก็ทำตนให้ดีขึ้น ผิดจากพื้นเพเดิมของคนไม่เคยบวชกล่าวอย่างหยาบ ๆ ก็ทำให้พ้นจากพื้นเพของสัตว์เดียรฉาน.

ในที่สุดขออำนวยพรให้ท่านทั้งหลาย ได้ประสพความสำราญแช่มชื่นผ่องใส พร้อมทั้งลาภยศสรรเสริญสุขตลอดไป.

ไหว้ ๕ ครั้ง

ของ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

วัดเทพศิรินทราวาส

ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ไม่ว่าเวลาไร ตามแต่เหมาะ ต้องไหว้ให้ได้ ๕ ครั้งเป็นอย่างน้อย ในคราวเดียวนั้น ถ้ามีดอกไม้ธูปเทียน ก็บูชา ถ้าไม่มี ก็มือ ๑๐ นิ้วและปากกับใจ ควรไหว้จนตลอดชีวิต คือ ครั้งที่ ๑ พึงนั่งกระโหย่งเท้าประณมมือว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ ๓ หน แล้วว่าพระพุทธคุณ คือ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ หยุดระลึกถึงพระปัญญาคุณทรงรู้ดีรู้ชอบสิ้นเชิง พระบริสุทธิคุณทรงละความเศร้าหมองได้หมด พระกรุณาคุณทรงสงสารผู้อื่นและสั่งสอนให้ปฏิบัติตาม ของพระพุทธเจ้าจนเห็นชัด แล้วกราบลงหน ๑ ฯ ครั้งที่ ๒ ว่า พระธรรมคุณ คือ สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ ฯ หยุดระลึกถึงคุณพระธรรมที่รักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว จนเห็นชัดแล้วกราบลงหน ๑ ฯ ครั้งที่ ๓ ว่าพระสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริส-

ปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ ฯ หยุดระลึกถึงคุณ คือ ความปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ ของพระอริยสงฆ์ จนเห็นชัดแล้วกราบลงหน ๑ ฯ นั่งพับเพียบประณมมือ ตั้งใจถึงพระรัตนตรัย เป็นสรณะ ไม่ถือสิ่งอื่นยิ่งกว่า จนตลอดชีวิต ว่าสรณคมน์ คือ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ ครั้งที่ ๔ ระลึกถึงคุณบิดามารดาของตน จนเห็นชัดแล้วกราบลงหน ๑ ครั้งที่ ๕ ระลึกถึงคุณของบรรดาท่านผู้มีอุปการะคุณแก่ตน เช่น พระมหากษัตริย์และครูบาอาจารย์เป็นต้นไป จนเห็นชัด แล้วกราบลงหน ๑ ฯ ต่อนี้ไปไม่ต้องประณมมือ ตั้งใจพิจารณาเรื่องและร่างกายของตนว่าจะต้องแก่หนีความแก่ไปไม่พ้น จะต้องเจ็บหนีความเจ็บไปไม่พ้น จะต้องตายหนีความตายไปไม่พ้น จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น มีกรรมเป็นของตัว คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อนิจจังไม่เที่ยง ไม่แน่นอน เป็นทุกข์ลำบากเดือดร้อน เป็นอนัตตาไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของตน ฯ ครั้นพิจารณาแล้ว พึงแผ่กุศลทั้งปวงมีการกราบไหว้เป็นต้น อุทิศให้แก่ท่านผู้มีคุณมีมารดาบิดาเป็นต้น ตลอดจนชั้นสูงสุด คือ พระมหากษัตริย์ ทั้งเทพดามนุษย์และสัตว์ทั้งหลายว่า จงเป็นสุข ๆ อย่ามีเวรมีภัยเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด ฯ

การไหว้ ๕ ครั้งนี้ ถ้าวันไหนขาด ให้ไหว้ใช้หนี้ ๕ ครั้งในวันรุ่งขึ้น ถ้านั่งกระโหย่งเท้าไม่ได้ ก็นั่งพับเพียบ ถ้าไม่ได้ ก็นอนไหว้ เมื่อยกมือไม่ขึ้น ก็ปากกับใจ ถ้าทำได้อย่างนี้ เป็นเครื่องพยุงตนให้เป็นคนดีไม่ให้เป็นคนชั่ว และให้ตั้งอยู่ในที่ดีไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ถ้าผู้ใดประพฤติได้เสมอจนตลอดชีวิต ผู้นั้นจะอุ่นใจในตัวของตัวเอง มีความเจริญงอกงามไพบูลย์ยิ่ง ๆ ขึ้นเสมอทุกคืนทุกวัน คุ้มครองป้องกันภยันตราย ปราศจากความเสียหายที่ไม่เหลือวิสัย และตั้งตัวได้ในทางคดีโลกคดีธรรม เต็มภูมิเต็มชั้นของตน ๆ ทุกประการ จบเท่านี้ ฯ

คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี

สังเขป

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบ ย่อมเป็นที่น่าดู และเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความแช่มชื่นเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้ว จึงมีความนิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็นธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า พิธี.

ทุก ๆ ศาสนา ต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อันเกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนาจึงเรียกว่า ศาสนพิธี และพิธีต่าง ๆ ที่ได้ประกอบขึ้นก็เป็นไปต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อถือ ในด้านพระพุทธศาสนาของเรา ก็มีนิยมบำเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่นการบำเพ็ญกุศลบางอย่าง นิมนต์พระบ้าง เชิญแขกผู้มีเกียรติมาประชุมบ้าง แล้วบำเพ็ญทาน ดังนี้เป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบำเพ็ญกุศล เช่นนี้ พิธีการบำเพ็ญกุศลในด้านพระพุทธศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ คือ:–

๑. พิธีบำเพ็ญเกี่ยวแก่การมงคล เช่นโกนผมไฟ ตัดจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น.

๒. พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย เช่นทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ เป็นต้น.

ในพิธีนั้น ๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบ เป็นไปตามความนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย.

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงานในพิธีนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน.

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่น ๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ตั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป.

๑. นิมนต์พระ

ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้น ต้องแจ้งสถานที่, วัน, เดือน, ปี, และเวลา พร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ ถ้าเกี่ยวด้วยงานศพ ต้องแจ้งให้ชัดเจนว่าศพของใคร ใครเป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่น ๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวด้วยการมงคล พึงกล่าว “เจริญพระพุทธมนต์” ถ้าเกี่ยวด้วยศพ พึงกล่าว “สวดมนต์” อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์ฉันอย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น ออกชื่อโภชนะว่านิมนต์ฉันข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโภชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์ ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้นก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้คำที่ควร

เช่นนิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้า เพล หรือนิมนต์ฉันเช้า ฉันเพล ตามสมควร.

จำนวน พระที่นิยมในพิธีนั้น ๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน โดยสามัญ ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑, ในงานทั่วไป เว้นงานมงคลสมรส มงคลสมรสนิยมคู่เช่น ๖, ๘, ๑๐. ส่วนในพระราชพิธีตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เช่น ๑๐, ๒๐ เป็นต้น.

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวกับการมงคล โดยมากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน มีอยู่บ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เช่นบางท่านทำบุญอายุ ไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายเป็นสังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ.

๒. จัดสถานที่

การทำงานที่เกี่ยวด้วยพิธี มีการเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุมรวมเรียกว่า เชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญ ต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถจักตกแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่สามารถ เป็นแต่เพียงปัดกวาดเช็ดถูให้ดูสะอาดตา เก็บงำสิ่งของ อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำเข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบ เช่นนี้ก็ได้.

อนึ่ง ในที่บางแห่งมักนิยมการขึงม่านข้างฝาด้วย แท้จริง ในเรื่องการขึงม่านข้างฝานั้น พึงทราบว่าไม่จำเป็นต้องขึงเสมอไป คุณค่า

ของการขึงม่าน ก็ดูเหมือนเป็นเพียงบังสิ่งที่ไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้าเมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำต้องขึง เพราะการขึงม่านบังหลัง ในที่บางแห่งกลับปิดช่องลมให้อบอ้าว บางคราวปิดทางแสงสว่างที่จะเข้าให้มืด ไม่โปร่ง.

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็นมงคล และต้อนรับสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มาในงาน.

ปูลาดพื้นสถานที่

พึงจัดปูลาดพื้นที่ด้วยเครื่องปูลาด เช่นพรมหรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่รับแขกที่มาในงาน การปูลาดไม่ใช่เพียงปูพอให้เต็มไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดดูสี สัณฐาน ลวดลาย และขนาดให้พอเข้ากันได้ ปูลำดับกันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้คือ การปูลาดตรงที่ต่อต้องให้ ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ทางไหนสูงทางไหนต่ำ ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูปและพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่ เป็นด้านสูง เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการคารวะกัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือพรรษาที่สูงและต่ำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่า ห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่าพระเถระ นั่งห้ามอาสนะ คือนั่ง

เสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไปนั่งที่สูงได้ และต่ำลงไปอีกก็ไม่มีที่นั่ง ชื่อว่าเป็นการปิดกั้นที่นั่งกันอยู่ในตัว และปรับอาบัตแก่ผู้น้อย ซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาต แม้ในหมู่คฤหัสถ์ที่มีจรรยาอันดีงาม ก็ยังนิยมการนั่งการเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อยเช่นเดียวกัน การปูลาดถ้าใช้ผืนต่ำซ้อนทับผืนอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นการปูลาดจึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปูลาดมีน้อย จะใช้ปูเป็นแห่ง ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้.

๔. ปูลาดอาสนะพระสงฆ์

เมื่อได้ปูลาดพื้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง พระสงฆ์ที่นั่งในพิธี นิยมนั่งเรียงเป็นแถว ไม่ใช่นั่งเป็นหมู่ จึงต้องลาดอาสนะให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการ กะให้พอเหมาะกับพระที่จะนั่ง อย่าให้ห่างจนเกินไป หรือเบียดเสียดจนเกินควร ดูแต่เพียงพอเหมาะพอสบาย.

อาสนะพระสงฆ์ พึงลาดทับลงบนอาสนะของคฤหัสถ์ อย่าให้เครื่องลาดที่คฤหัสถ์นั่งทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบน เมื่อนั่งลงก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดคารวะในพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผืนเดียวกัน ให้พระนั่งในเอกเทศข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ขึ้นนั่งร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ควร ชื่อว่าขาดคารวะเช่นเดียวกัน ถ้าหาก

หญิงขึ้นนั่งอยู่บนอาสนะนั้นด้วย พระก็ต้องเอาบัติ เพราะมีพระพุทธ-บัญญัติห้ามภิกษุนั่งอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าเป็นผืนใหญ่และยาวเท่าไรและนั่งไม่ใกล้กัน ก็ยังชื่อว่านั่งอาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหสถ์ เมื่อปูอาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่างออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้เกี่ยวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน. ตามที่นิยมกัน มักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่น ๆ ก็ได้ ปูลาดทับลงข้างบนทำเช่นนี้ก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่รวมกันกับคฤหัสถ์ ถ้าจัดให้งดงามดากว่านี้ เมื่อลาดผ้ายาวลงไปผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็ก ๆ นั่งเฉพาะองค์ ทับลงอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ดี แลดูงามด้วย ชื่อว่าเป็นการแสดงคาวระด้วย แม้ใคร ๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะ นอกจากที่พระสงฆ์แล้วย่อมไม่ขัดสน เมื่อลาดอาสนะเสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะองค์ ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการจัดรับรองพระสงฆ์และแขกนั่งกับพื้น เมื่อจัดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเก้าอี้นั่งรับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น เว้นแต่ตั้งเก้าอี้ไว้ในที่ต่ำกว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น คฤหัสถ์ขึ้นนั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมารยาทที่ดีงามอย่างยิ่งขาดคารวะในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่า เป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก.

สถานที่ที่ทำพิธีจัดรับแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะของสงฆ์ก็ต้องยก

เป็นอาสน์สงฆ์ขึ้น ให้มีความสูงกว่าเก้าอี้ หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้ห้อยเท้าสวดมนต์ไม่ควร เพราะดูไม่งาม และเรื่องของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้จัดรับแขกนั่งกับพื้นก็มีนิยมกันอยู่เหมือนกัน.

๕. จัดเครื่องรับรอง

เมื่อจัดที่ปูลาดอาสนะเสร็จแล้ว พึงจัดเครื่องรับพระ รับแขกต่อไป. ตามประเพณีนิยมของไทย เครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึงจัดตามความประสงค์.

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่ว ๆ ไป มีกระโถน ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลูหรือบุหรี่ จัดใส่ภาชนะไว้ หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ ในส่วนที่สำหรับรับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือกระโถนและที่น้ำ แม้ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่นก่อนที่จะทำสังฆกรรมมีสวดปาฏิโมกข์ เป็นต้น ท่านก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้น้ำฉันไว้ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ตามที่ จัดเฉพาะองค์ อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะไม่พอ บางสิ่ง บางอย่าง จะใช้ ๒ องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้ เช่นกระโถน หมากพลูหรือบุรี่ ส่วนน้ำ ต้องจัดจำกัดเฉพาะองค์ จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามดื่มร่วมบริโภคร่วมในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมากพลูหรือบุหรี่ เป็นชิ้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว

เมื่อต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโภคร่วมภาชนะเดียวกัน.

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์ นั้น ให้ตั้งกระโถน ที่น้ำเย็น ที่หมากหรือบุหรี่ ทางด้านขวาของพระสงฆ์ ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัดออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลู หรือบุหรี่ ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้ำไปด้านหลังมากนัก อย่าให้ล้ำออกนอกมากนัก แนวด้านหน้าของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมากพลูหรือบุหรี่ถัด ๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และอย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก ดูระยะแต่พองาม และต้องดูแถวให้ตรงกันทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่าให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อพระเข้านั่งที่แล้วจึงถวาย.

ส่วนเครื่องรับรองแขกคฤหัสถ์ พึงจัดตามประเพณีนิยม เช่น มีน้ำร้อนน้ำเย็นหรือน้ำดื่มตามสมควร จัดรวมตั้งไว้เป็นที่ ๆ ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ควรจัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมากเกรงจะไม่ทั่วถึงพึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราว ๆ.

๖. จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป

เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ม้าหมู่ โต๊ะชั้น โต๊ะเดี่ยว จัดเครื่องสักการะมากบ้างน้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไปตามฐานะและพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลักมี ๓ อย่าง

คือดอกไม้ ธูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ คือ ดอกไม้ ๒ ที่ เทียน ๒ ที่ ธูป ๑ ที่ ธูปปักเพียง ๓ เล่มพอ. เทียนธูปที่ปักไว้สำหรับจุดบูชา ควรชุบน้ำมันที่ไส้เทียนและที่ปลายธูปสักเล็กน้อยก่อนเพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชุบนั้น น้ำมันยางเป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป.

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาดูตามสมควร ข้อสำคัญมีอยู่ก็คือ ให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่การที่จะตั้งพระพุทธรูปและที่บูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมาก จะจัดเครื่องบูชานิดหน่อยดูไม่งาม ในเรื่องพิธีพระ สำคัญอยู่ที่เครื่องบูชา ถ้าจัดไม่น่าดู ก็ไม่เป็นที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติหรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไร ก็ไม่น่าดู.

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ด้านขวาของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย ตั้งไว้ด้านซ้ายก็ได้ การตั้งต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทางที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก ควรจะตั้งผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน ? ข้อนี้มีความนิยมต่าง ๆ กัน บางแห่งตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์นั่ง บางแห่งผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาดูตามความเหมาะสมแล้ว ผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ดีกว่า สมมติว่าเป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชา ก็เพื่อให้เจ้าของงานบูชาผันพระพักตร์ทางเดียวกันกับพระสงฆ์ สะดวกในการจุดเทียนธูปและ

กราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่องบูชาสกัดหัวแถว ผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถวพระสงฆ์ ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าสถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้งเลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์ก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถว จะตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ก็ได้ เพราะสะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือนกัน มีข้อที่ควรกำหนดก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลังให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้ว ควรมีพรมเล็ก ๆ หรือผ้าก็ได้ปูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่สี่เหลี่ยม ชนิดสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปูด้านยาวพุ่งตรงออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่ขวางหน้าโต๊ะ เป็นที่สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้า ต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยม หรือสี่เหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้า ปูทับไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูงชั้นผู้ใหญ่ไม่ควรให้ขาด.

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานเป็นที่บูชา ในงานพิธีทั่วไปมักนิยมใช้ พระพุทธรูปปางสมาธิหรือสะดุ้งมาร ไม่สู้จะนิยมพระยืน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน.

๗. ตั้งภาชนะน้ำมนต์

ภาชนะที่สำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์ มักนิยมใช้ ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้ บาตร

หรือ ขัน ก็ได้ ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่า อย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่น้ำสำหรับให้พระทำน้ำมนต์ เพราะเป็นของอนามาส พระจับต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่น้ำสำหรับผสมน้ำมนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการน้ำมาก เช่นในการตัดจุดหรือมงคลสมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อน้ำมนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก น้ำอย่าให้พร่องมากนัก ให้เต็มแต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะใส่ในหม้อน้ำมนต์ ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้.

๘. สิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคลนอกจากน้ำมนต์

ก. งานมงคล โกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์ โถปริกใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีดโกน) มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรกใบบัวหลวงหรือใบบอน สำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย.

ข. งานมงคลสมรส ควรเตรียมสังข์ มงคลคู่.

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ ควรเตรียมโถปริกใส่กระแจะ สำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะเช่นบาตรไว้ เสร็จแล้วจักได้ใช้โรยรอบ ๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็นมงคลและป้องกันภัยอันตราย.

สิ่งเหล่านี้ ควรหาเตรียมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับตั้งโต๊ะหนึ่งจะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชาตามแต่จะเหมาะ แล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้นั้นใส่ภาชนะรวมตั้งบนโต๊ะนั้น ส่วนครอบสำหรับทำน้ำมนต์

เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้าพระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน.

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ควรใช้ขี้ผึ้งแท้ มักนิยมขนาดหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนบ้างเกินบ้างก็ไม่สู้จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมนต์.

เครื่องประน้ำมนต์ ควรใช้ หญ้าคา มัดเป็นกำ แล้วตัดปลายตัดราก กะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะได้ตรัสรู้ก็ประทับนั่งบนมัดหญ้าคา ซึ่งเรียกกันว่ารัตนบัลลังก์ ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล เพราะเป็นหญ้าที่รองหม้อน้ำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่นใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ไม่ใช่มงคล.

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุมักนิยมต่าง ๆ กัน มีพิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ แต่มีเครื่องบูชาเกี่ยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ ต้องเตรียมดังนี้.

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ด้วย และเทียนมงคล ใช้ขี้ผึ้งแท้หนัก ๙ บาท ไส้ใช้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ควั่นมีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคลนี้ใช้แทนเทียนชัย ๆ ถ้ามีเทียนชัย ๆ ด้วย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ไส้ ๓๒ เส้น ส่วนเทียนชัย ๆ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุของเจ้าของ ๑ บาท ไส้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของ เทียนชัย ๆ

เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก โดยมากมักจะหาตู้เทียน แล้วจุดตั้งไว้ในตู้.

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ จึงลงมือจุดเทียนชัย ฯ และเทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัย ฯ มี พึงจุดเทียนชัย ฯ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว.

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่ว ๆ ไป ที่นำมากล่าวไว้ ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น.

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ คือ ถ้าเกิดในวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่นเกิดในวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียว ก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือว่าวันเจริญพระพุทธมนต์เป็นวันสำคัญ.

อนึ่ง ในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยม มักมีพิธีทักขิณานุปทานหรือเปตพลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทธมนต์ ในวันเดียวกัน ก่อนเวลากันก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนที่ล่วงไปแล้ว มีสดบปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อย ก็แล้วแต่กำลัง.

๙. วงด้ายสายสิญจน์

สายสิญจน์ต้องใช้ด้ายดิบ จับเป็น ๓ หรือ ๙ เส้น ตามความ

นิยมมักเป็น ๙ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอก เป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไป นิยมใช้วงทั่วบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวาเป็นทักขิณาวัฏ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทธรูป พันไว้ที่พระหัตถ์หรือที่ฐานข้างบนของพระพุทธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักแลดูเป็นมัดพระพุทธรูป จากพระพุทธรูปก็วงเครื่องต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนดดูว่าจะให้สายสิญจน์ลงทางไหน จึงจะไม่กีดกับกิจการที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรองกลุ่มสายสิญจน์ไว้ ส่วนหม้อทำน้ำมนต์รอไว้ให้พระวงก็ได้.

สายสิญจน์ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้ามการข้ามกราย จะยกสิ่งของข้าม หรือเอื้อมมือข้ามไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระและคฤหัสถ์ ถ้ามีความจำเป็น เช่นจะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อนแล้วลอดไปข้างล่าง.

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็กด้วย ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ และเวลาตัดโกน ตามแบบเก่า ที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับวัตถุอื่น แล้วจึงเอากลุ่มด้ายสายสิญจน์ถวายพระ วงอย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราว ผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบสิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร สู้วงไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง แม้เด็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ.

กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จก่อนเวลาที่พระสงฆ์จะมาถึง.

๑๐. ต้อนรับพระสงฆ์

เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาที่พระจะมา ควรจัดหรือสั่งผู้ใดผู้หนึ่งให้เตรียมคอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดินไปด้วยเท้าปล่า ไม่สวมรองเท้า เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า "เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน" ถ้าภิกษุรูปใดผ่าฝืน ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็นเช่นนี้ เดินไปด้วยเท้า ๆ ย่อมเปื้อน.

เมื่อพระมาถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์ แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้ และพาไปยังที่พัก ถ้าไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก พึงนิมนต์ให้เข้านั่งตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พึงประเคนสิ่งของที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเคนแล้วพึงประณมมือไหว้ หรือกราบตามสมควร.

การประเคน ในตอนนี้จะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชายหรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน.

ลักษณะของการประเคน การประเคนนั้น ท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้.

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจากผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง).

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย.

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าวนั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือสิ่งที่จะพึงบริโภค เช่นอาหาร น้ำร้อน หมากพลูบุหรี่ เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค เช่นกระโถนไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับเลื่อนของท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่าน ต้องประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถบาสและถูกลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้องประเคนซ้ำ ก็เฉพาะที่ยังไม่ถูกระเบียบ.

๑๑. เริ่มพิธี

เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธีมีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป.

การจุดธูปเทียน เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด ควรเตรียมเทียนเล็ก ๆ ปักเชิงไว้ ๑ เล่ม เรียกว่า เทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียนน้ำมนต์.

๑๒. คำบูชาพระ

เบื้องต้นจุดเทียนชนวนแล้วก่อนที่จะจุดเทียนบูชา ควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชา **ให้จุดเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน** แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไปจุดธูป เทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด เมื่อจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมือตั้งใจบูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกฺกาเรหิ พุทฺธํ อภิปูชยามิ[๑]

อิเมหิ สกฺกาเรหิ ธมฺมํ อภิปูชยามิ[๑]

อิเมหิ สกฺกาเรหิ สงฺฆํ อภิปูชยามิ[๑]

แล้วกราบ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า พุทฺธํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๒ ว่า ธมฺมํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๓ ว่า สงฺฆํ วนฺทามิ. หรือครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ ครั้งที่ ๒ ว่า สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ, ครั้งที่ ๓ ว่า สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ. อย่างใดอย่างหนึ่งตามความพอใจ.

ทุก ๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้.

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์ หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใคร ๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป.

---

๑. ใช้เป็น ปูเชมิ ก็มี เช่น พุทฺธํ ปูเชมิ เป็นต้น.

๑๓. อาราธนาศีล ๕

ศีลที่นิยมในพิธีต่าง ๆ คือศีล ๕ เจ้าของงานจะอาราธนาเอง หรือจะให้ใครอาราธนา จะเป็นชายหรือหญิงได้ทั้งสิ้น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประณมมืออาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ๓ หน หรือจะเติม ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ด้วยก็ได้.

อีกอย่างหนึ่งว่า มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ดังนี้ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป.

การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้น ควรตั้งใจรับคิดงดเว้นตามข้อที่ห้ามทุก ๆ สิกขาบทไป เช่นนี้ จึงจะเป็นบุญกุศลและเป็นมงคลแก่ตนเองด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่า ท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้เข้าใจในเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่านำ ผู้รับว่าตามเป็นบท ๆ ไปดังนี้ :–

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๓ จบ

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองพระองค์นั้น)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้า ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้าถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้า ถึงพระสงฆเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย)

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม)

มุสาวาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

เมื่อพระให้ศีลและรับศีลจบแล้ว พึงกราบ ๓ ครั้ง.

อนึ่ง พึงทราบว่า ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีลรับศีล ไปขอและรับตอนเทศน์ ในตอนสวดมนต์พึงอาราธนาพระปริตต์ ถ้าสวดมนต์แล้วไม่มีเทศน์ติดต่อกัน พึงขอศีลและรับศีลดังกล่าวแล้ว.

๑๔. อาราธนาพระปริตต์

ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อ เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมืออาราธนาพระปริตต์ด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาจบแล้ว กราบ ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบ ตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป.

วิธีอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตต์ที่กล่าวมานี้เป็นสถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้พระนั่งบนอาสน์สงฆ์ แขกนั่ง

บนเก้าอี้ มีนิยมการยืนอาราธนา คือให้ผู้กล่าวอาราธนา ยืนค่อนไปทางท้ายแถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัวแถวพระสงฆ์ แล้วประณมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมานั่งตามที่ แม้อาราธนาธรรมดังจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน.

๑๕. จุดเทียนน้ำมนต์

การจุดเทียนน้ำมนต์ตามที่นิยมกันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุดในตอนที่พระสวดถึงมงคลคาถา ตอนขึ้น อเสวนา ฯ พึงจุดเทียนชนวน แล้วไปจุดเทียนสำหรับหยดน้ำมนต์ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมนต์นั้น จุดเสร็จแล้วยกประเคนมอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมนต์นั้น ประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง.

การจุดเทียนน้ำมนต์ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวดรตนปริตต์ ขึ้นบทว่า ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ฯ แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า อเสวนา ฯ

การจุดเทียนทำน้ำมนต์ เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุด เพราะฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของงาน พึงนั่งตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับเรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจากที่นั้นบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเที่ยวตามในเวลาจุดเทียนทำน้ำมนต์.

เมื่อพระสวดมนต์จวนถึงบทส่งเทวดา คือ ทุกฺขปฺปตฺตา ฯ พึงให้จัดเตรียมน้ำร้อนหรือน้ำดื่มไว้ พอพระสวดจบ นำเข้าไปถวาย ไม่ต้องให้พระนั่งคอย.

เมื่อพระกลับ พึงไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียงประตูบ้านก็พอ เพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่างส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหา หรือมาในงาน.

๑๖. พิธีในวันเลี้ยงพระ

วันรุ่งขึ้น พึงตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาฉันอย่างตอนสวดมนต์นั้น พระพร้อมแล้ว เริ่มจุดเทียนอาราธนาศีล รับศีล ดังวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตต์ เมื่อพระสวดพิธีถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโน ฯ แล้ว ถ้ามีการตักบาตร ก็ให้ตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวตักบาตรร่วมกัน เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลื่อนสำรับอาหารมาประจำไว้ตรงตามหน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งใน สำรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอกออกมา คาวอยู่เหนือ หวานอยู่ใต้ ถ้าสถานที่คับแคบ สำรับหวานยังไม่เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อสะดวกแก่การหยิบเมื่อพระถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน.

๑๗. หน้าที่ประเคนพระ

การประเคนพระ ในตอนนี้ เจ้าของงานควรประเคนเอง หรือ

เห็นว่ามากนัก ตนประเคนสัก ๑ องค์ หรือ ๒ องค์ แล้วมอบให้ผู้อื่นประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกลักษณะดังกล่าวแล้วในข้อ ๑๐ ให้เริ่มประเคนรูปที่นั่งต้นแถวก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาตรหรือชามข้าวก่อน แล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครั้ง ๑ หรือ ๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้น ๆ เพียงประณมมือไหว้ก็พอถึงองค์สุดท้ายจึงกราบ.

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำรับเฉพาะองค์ ถ้าจะเลี้ยงเป็นหมู่ที่เรียกว่าจัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่งพึงจัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉันเบื้องหน้าที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึงเริ่มลงมือเตรียมเก็บที่น้ำร้อน น้ำดื่ม อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะแล้วปูผ้าลง ด้านในให้ชิดแถวพระ เพื่อสะดวกแก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และพระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่งร่วมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิงขึ้นนั่งร่วมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ แม้มีแต่ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดคารวะ จึงควรจัดหาอาสนะไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง.

๑๘. วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่

เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จแล้วให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่ง ช้อนวาง

ขวา ซ่อมวางซ้าย ชิดกับจานข้าวพอสมควร ถ้ามีมีดด้วยก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา น้ำตั้งขวาของพระ จานแบ่ง ชามแบ่ง มีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่าช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ช้อนกันตั้งไว้ด้านซ้ายของพระ เวลานำของเข้าประเคน พึงเข้าทางซ้ายของพระ.

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันเป็นหมู่ สิ่งที่จำต้องให้มี ขาดไม่ได้ คือ ช้อนกลาง ชามแบ่ง จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระ หรือช้อนรวมกันไว้หลาย ๆ คัน ใส่จานหรือชามตั้งไว้กลางวงก็ได้ ช้อนกลางควรใช้ช้อนกระเบื้องที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย จัดอย่างนี้ทั้งคาวและหวาน ทั้งนี้ เพื่อให้ความสะดวกแก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ถ้าฝ่าฝืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่งช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไหน ใช้ช้อนกลางตักมาใส่ชามของตนบริโภค เช่นนี้พ้นจากความเป็นผู้ฉันร่วมภาชนะเดียวกัน.

เลี้ยงโต๊ะ ที่มีนิยมการใช้ชามแบ่งช้อนกลางนี้มีนิยมในที่ทั่วไปไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่านการเลี้ยงโต๊ะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็นเช่นโต๊ะจีน เขาก็มีถ้วยแบ่งช้อนกลาง ยิ่งเป็นโต๊ะฝรั่งยิ่งถือมากเขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร้อง.

ประเพณีการเลี้ยงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะองค์ นั่งเรียงแถวฉัน ดูงามดี ครั้นต่อมาในบัดนี้ การเลี้ยงโต๊ะ นิยมกันในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น ท่านผู้ที่เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยชาม

ก็เลยจำมาจัดเลี้ยงพระบ้าง แต่เมื่อจำของเขามาใช้ ก็จำมาไม่หมด คงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉันแม้รู้ว่าผิด แต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติไป ผู้ที่ไม่สนใจ ก็ทำตาม ๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหนไม่สะดวก ก็คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้าย พระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไรน่าคิด.

อนึ่ง การจัดโต๊ะ ควรมีผ้าปู จะเป็นเฉพาะโต๊ะหรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหารไปตั้งไว้กับพื้น แล้วให้พระนั่งล้อมวงฉัน ดูไม่งดงาม จักแสดงให้เห็นว่า พระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คงเหมือน ๆ กับชาวบ้านคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาวบ้านเองเขาเลี้ยงกันเขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่าหาไม่ได้ก็ไม่ถูก เพราะสิ่งอื่นยังหาได้.

การเลี้ยงพระแบบจัดโต๊ะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้วไม่ใช่เป็นของสะดวกนัก จะว่าไม่เปลืองถ้วยชามก็ดูกระไรอยู่ เห็นว่าสู้การเลี้ยงเป็นองค์ ๆ ไม่ได้ แลดูก็งามตา.

๑๙. บูชาข้าวพระพุทธ

ที่พระพุทธซึ่งเรียกว่าข้าวพระ (ถ้ามี) ให้จัดเตรียมมาตั้งไว้ที่หน้าเครื่องบูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่ง ในบริเวณนั้น ควรจัดโต๊ะสำหรับตั้ง ถ้าไม่มีโต๊ะพึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อน แล้วจึงตั้งหรือวาง อย่าไปตั้ง

หรือวางไว้กับพื้น เพราะเป็นพุทธบูชา จักเป็นการไม่คารวะ เมื่อตั้งเสร็จแล้ว เจ้าของพึงทำการบูชาด้วยตั้งใจนึกดังนี้ อิมํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญฺจ[๑] วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ บางแห่งก็มีคำว่า อุกาส นำหน้า คือ อุกาส อิมํ ฯ ต่อไป เหมือนกัน แปลว่า ข้าพเจ้าขอบูชาเครื่องบริโภคแห่งข้าวสาลี อัน ถึงพร้อมด้วยแกงและกับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า.

เมื่อจำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ ก็พึงนึกบูชาตามสมควร จุดประสงค์ ก็เพียงตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำลาว่า เสสํ มงฺคลํ ยาจามิ ข้าพเจ้าขอส่วนที่ เหลืออันเป็นมงคล.

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมทำอยู่แม้ในพระราชพิธีก็ยังมี อยู่บ้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึงนำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยินได้ฟัง.

ถ้าเป็นงานเกี่ยวด้วยศพ คือมีศพตั้งอยู่ มักจัดเครื่องเซ่นไป ตั้งไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณที่ตั้งศพนั้นด้วย.

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีผู้ปฏิบัติพระประจำอยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสุราเข้าไปนั่งปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญของ พระ.

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่าคาบบุหรี่หรือ

๑. แบบเก่า เป็น อุทกํ วรํ.

ทัดหู ถือกันว่าเสียจรรยาดูไม่งาม ทั้งป้องกันขี้บุหรี่ตกลงในอาหาร หรือในภาชนะนั้นด้วย.

๒๐. ถวายไทยธรรม

ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระ ควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะหรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระฉันเสร็จกลับเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงยกตั้งเรียงไว้ตรงหน้าพระทุก ๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้คอยจัดส่งให้เป็นที่ ๆ ในเวลาประเคนก็ได้ การประเคนเครื่องไทยธรรม โดยตรงเป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้าเจ้าของประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์แล้ว จะมอบให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกันประเคนต่อไปก็ได้.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน คือในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้วประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไร ก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้วต้องประเคนเองทั้งหมด.

๒๑. กรวดน้ำ

การกรวดน้ำ เป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่งประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น.

การกรวดน้ำ ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์เริ่ม

อนุโมทนา เครื่องสำหรับกรวดน้ำต้องจัดหาเตรียมไว้ก่อน ตามที่นิยมใช้กัน เช่น เต้า ขวด จอก ถ้วยแก้วหรือถ้วย มีที่สำหรับรองรับน้ำกรวด หาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้าของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า ยถา ฯ พึงหยิบที่น้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รอง พร้อมด้วยตั้งใจนึก.

คาถาสำหรับกรวดน้ำที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่าง ๆ กัน จักนำมาเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่ผู้ต้องการจะเลือกใช้ดังต่อไปนี้:–

ปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ก็ดี แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเป็นที่รักก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นผู้มัธยัสถ์ปานกลางและเป็นผู้มีเวรของเราก็ดี สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เถิด สัตว์ทั้งหลายตั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภูม ๓ เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีขันธ์ ๕ ขันธ์ ๑ ขันธ์ ๔ ก็ดี ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้ สัตว์เหล่าใดได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเทอญ ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ส่วนบุญที่เราอุทิศให้นี้ ขอเทพยเจ้าจงบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนา เพราะเหตุ คือ อนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์ทุกหมู่เหล่า จงไม่มีเวรดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเทอญ อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้นจงได้บรรลุถึงบทอันเกษม คือ นิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงนั้น จงสำเร็จดังใจหวังเทอญ.

อีกบทหนึ่ง

"ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคตํ กตํ,
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต,

เย ตํ กตํ สุวิหิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา,
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํ,
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา,
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสา."

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ, กิริยา คือ กุศลกรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอำนวยให้ถึงสุคติ ในดาวดึงสเทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่มีสัญญาและหาสัญญามิได้ทั้งหมด จงเป็นผู้มีส่วนเสวยผลแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่ทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่งข้าพเจ้าให้แล้ว. บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้าทั้งหลายช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้นทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย) เพราะความคิด (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหารที่ยังใจให้เบิกบาน เทอญ.

ผู้ที่ว่าเป็นภาษาบาลีไม่ได้ พึงตั้งใจอธิษฐานอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศล และตั้งความปรารถนาตามสมควร.

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรอน้ำ เพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้เทลงไปตรง ๆ เมื่อพระนำว่า ยถา ฯ จบ พระสงฆ์รับ สพฺพี ฯ พึงเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางขวด นั่งประณมมือรับพรที่พระสวดจนกว่าจะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้นให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลงในที่ไม่สมควร เช่นในกระโถนหรือใต้ถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผลและบริสุทธิ์ เป็นของสูง.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจับภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด เพราะทำบุญร่วมกัน ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน.

กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้ เพราะเจ้าของ เป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง.

๒๒. ประน้ำมนต์

เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้นั้น ถวายพระรูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประน้ำมนต์ให้ เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข้ารับก่อน ถ้างานมงคลสมรสให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวมกันเป็นหมู่ ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตามบ้านเรือน.

ถ้าเป็นการขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่านเจิมตามประตูบ้าน. ทราย ถวายรูปที่ ๒ ให้โปรยวงรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้ว ส่งพระกลับดังกล่าวแล้วในตอนต้น.

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทำงาน ๒ วัน คือ สวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อย มักนิยมทำวันเดียว จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางที่สะดวกควรเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่า ไม่ขัดกับเวลาที่จะเลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วจึงสวดมนต์ เจ้าของมักไม่สู้จะได้ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉันแลวไหนจะต้องเริ่มพิธีสวดมนต์ ไหนจะต้องกังวลในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง.

ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด.

---

๒๓. พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น โดยมากเกี่ยวด้วยพิธีการมงคล แม้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้บ้างก็เป็นส่วนน้อย ในที่นี้จักได้ประมวล

การปฏิบัติที่เกี่ยวด้วยงานศพโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร.

การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ, บรรจุอัฐิ.

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อมรณะแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี.

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามสมควร จัดตั้งที่สักการบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดที่สำหรับพระสวดอภิธรรม.

๒๔. สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ

เครื่องสำหรับใช้ในการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาศพหรือเครื่องบูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ผืน.

๒) เครื่องทองน้อย ๑–๒ ที่.

๓) ตู้พระอภิธรรม.

๔) เครื่องกะบะมุกด์.

ผ้าภูษาโยง เป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตามที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจาก

ศพออกมาถึงปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้าภูษาโยงสั้น ใช้แถบหรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบิ้น ชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อน แล้วใช้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วนวางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทางเหนือแถวพระสงฆ์นั่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับผ้าภูษาโยง

เครื่องทองน้อย มี ๕ ชิ้น เชิงปักธูป ๑ ปักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้ธูปเทียนอยู่คู่กันธูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพสำหรับจุดบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันธูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชา เช่นเมื่อเวลาพระเทศน์พึงตั้งหันธูปเทียนเข้าทางศพ ระวังอย่าให้สับสน.

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริง ดูจะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือกรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒ กระถางธูป ๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย นี้เรียกว่าเครื่อง ๕ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนี้ จะใช้ในคราวไหนบ้างก็ไม่ทราบ และผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่องทองน้อยเป็นพื้น.

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึงตั้ง ณ ที่นั้น เบื้องหน้าของพระสวด.

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุกด์ มี ๙ ชิ้นบ้าง ๑๐ ชิ้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชิ้น ใช้เกี่ยวด้วยงานศพ คือมีกรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวย เชิงปักเทียน ๔ เชิง ปักธูป ๑. ๑๐ ชิ้นใช้สำหรับเกี่ยวด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวมเป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก. ตั้งในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ ธูปเทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔ ธูป ๑ ธูปตั้งไว้กลางแถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หันแถวธูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุดบูชาในเวลาพระสวดอภิธรรม.

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่โดยมากในชั้นสูง ชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือหาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้ธูปเทียนบูชากันตามธรรมดา.

๒๕. ศพลงหีบ

ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพบรรจุหีบเสร็จ ยกขึ้นตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่นิยมพระว่า ต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้ เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยแล้วกราบศพ ลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้าภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้า

ขึ้นไป พึงลาดผ้าขาวรองก่อน แล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บน ครั้นแล้วจงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำกิจเสร็จ เตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล.

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออกแล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม้ที่ห้อยลงจากหีบ ก็ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมารยาทอย่างยิ่ง ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของเช่นพานดอกไม้เป็นต้น ทับไว้ก็ไม่ควร.

๒๖. วิธีทอดผ้า

ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยง ไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพกราบศพอีกครั้งหนึ่ง หรือทอดหลายองค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียงยกมือประณมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า.

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุก ๆ ครั้ง ถ้าไม่เกินกำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร.

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอย่างธรรมดานั่นเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และไม่มีมาติกา แต่บางแห่ง เจ้าของต้องการ

ให้มาติกาด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา.

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดพระอภิธรรมมาและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทองน้อยเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปนั้นไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้อาราธนาศีลรับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป.

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ.

๒๗. ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร

การทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็และการนับวันนั้นมีนิยมกำหนดกันดังนี้ ถ้าตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นงานวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล.

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมทำกัน คือ

วันต้นมีสวดมนต์ เทศน์ พร้อมด้วยพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ กลางคืนพระสวดอภิธรรม รุ่งขึ้นเลี้ยงพระ เสร็จแล้ว มีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ.

พิธีที่เกี่ยวด้วยเรื่องพระ พึงจัดโดยนัยดังกล่าวแล้วในตอนต้น ต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์และตั้งที่น้ำมนต์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นคี่ เช่น ๕, ๗, ๙, ถ้าเป็นคู่ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อย ถ้าเลย ๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง.

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเครื่องสักการะศพ คือที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพเสร็จแล้ว พึงอาราธนาพระปริตต์ (ถ้าไม่มีเทศน์ต่อท้ายสวดมนต์ พึงอาราธนาศีลก่อน) เมื่อพระสวดมนต์จบ ถวายน้ำดื่มพอสมควรแล้ว พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์ที่สวดมนต์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนี้ไม่ต้องกรวดน้ำ เพราะไม่มีอนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ.

อนึ่ง ในสมัยก่อน ทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ ก่อนที่พระสวดมนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูซอง หรือธูปเทียน หรือทั้งหมากพลูธูปเทียนก่อน เรียกหมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือธูปเทียนท้ายสวดมนต์ หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายว่า เสร็จแล้วกลับได้ เช่นเมื่อสวดมนต์จบแล้ว จะทำ

อะไรหรือสนทนาอะไร ก็ทำหรือสนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว เลิกสนทนา พระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิกเมื่อสมัยงดการรับประทานหมาก และจวบกับสมัยธูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในบางแห่งก็ยังมี.

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาสน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนดูหนังสือปักเชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควรเป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่ จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์ พึงพิจารณาดูตามควร คือไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะพึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อน จัดที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ไว้ในลำดับแห่งอาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของพระเทศน์นั่ง ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะเครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตู้พระอภิธรรมไม่ต้องมีก็ได้ เว้นไว้แต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดพระอภิธรรมอยู่แห่งเดียวกัน.

๒๘. อาราธนาธรรม

เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่งตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้ว พึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ

สนฺตึธสตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยหน้าศพ เพื่อให้ศพฟังธรรม บางทีก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือหลังจากจุดเทียนดูหนังสือ.

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมีเครื่องทองน้อยอีกที่หนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ในที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกที่หนึ่ง โดยสามัญทั่ว ๆ ไป มักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้เทียนธูปธรรมดา.

พอเวลาเทศน์จบ พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะซึ่งตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้วพึงบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้ว ถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัดถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยงทอดผ้าให้พระเทศน์ และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยง แล้วจัดถวายเครื่องไทยธรรม แต่บางครั้งก็จัดถวายไทยธรรมก่อน แล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่สะดวก.

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่กรวดน้ำไว้ เมื่อพระกล่าวคำว่า ยถา ฯ พึงเทน้ำกรวด ปฏิบัติโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น.

เมื่อพระเทศน์และสวดรับเทศน์กลับแล้ว พึงจัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมาพร้อมแล้วพึงนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่ พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา พอสวดไปถึงบทปัฏฐานมาติกา คือ เหตุปจฺจโย ฯ พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยงลาดมาตลอดแถวพระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบจึงทอดผ้าให้พระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ในเมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า ยถา ฯ มีนัยดังกล่าวแล้ว เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวดอภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามนัยที่ได้กล่าวแล้วในเรื่องสวดอภิธรรม เสร็จพิธีในวันต้น.

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธีเช่นธูปเทียนเครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปเครื่องบูชาพระ แล้วจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ เสร็จแล้วอาราธนาศีล, พระถวายพรพระ จบแล้วเลี้ยงพระถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดดังกล่าวแล้วในวันก่อน นับว่าเสร็จพิธี.

พึงทราบว่า ที่ได้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมากครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้คับคั่งในเวลาเดียว หรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้เทศน์ สวดรับเทศน์

จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะทำเป็นงานวันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้ว ก่อนจะอนุโมทนา.

๒๙. ทำบุญ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน

ทำบุญ ๕๐ วัน เรียกว่า ปัญญาสมวาร. ๑๐๐ วัน เรียกว่า สตมวาร มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน.

๓๐. เผา

บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดตอนหนึ่ง

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สักกี่รูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน แล้วจึงเคลื่อนศพ.

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน.

ถ้าเชิญศพไปดังที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีกระบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้.

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธีปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว นี้กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศลที่บ้านมาเสร็จแล้ว.

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล พึงปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียง ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือมีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น.

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้ถึงเวลาเผา พึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอนมีพระนำไป ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บางท่านว่า ศพถึงวัดแล้วไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพก็ไม่นิยมนอกจากพระหรือผู้นำกระบวนเท่านั้น เวลานำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้พึงลุกยืน ผู้นั่งกับพื้นไม่ต้องลุกขึ้นยืน เพียงนั่งตัวตรงแสดงคารวะก็พอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในศพนั้น.

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตร จีวร สบง ก็ได้ ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้า

ไปทอดไว้ปากหีบ แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล คราวละรูป อย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลาของแขกที่มาในงาน.

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือญาติทอด และเหลือไว้ท้าย ๑ ที่.

ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุดเพลิงเผา ก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้นให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์มาไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้อื่นก็ขึ้นต่อ ๆ กันไป ให้เป็นระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่าย ๆ แลงามดี เช่น ฝ่ายชายก็พวกหนึ่ง ฝ่ายหญิงก็พวกหนึ่ง ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้าคือผู้วางเพลิงคนแรก หรือจัดขึ้นลงคนละข้างได้ก็เรียบร้อยดี ไม่เปลืองเวลามาก.

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดอภิธรรม ๔ รูป ที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ.

๓๑. เก็บอัฐิ

มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือทำ ๓ หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑.

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคาน ๑ สาแหรกคู่ ๑ สำรับหรือปิ่นโตคาวหวาน ๑ อั้งโล่เชิงกราน ๑ หม้อใส่ข้าวสารและเครื่อง

ครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรกพันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อทาขาว และผ้าไตร เตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ๓ องค์ และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและอังคารด้วย.

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้าพึงนำเครื่องที่เตรียมไว้ไปสู่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดเป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำรับวางในสาแหรกสำหรับหาบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป ถ้าใช้ปิ่นโตแทนสำรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวางในสาแหรก จัดบุตรหลานให้หาบและถือ เดินเรียงเป็นกระบวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวลาเดินให้ร้องกู่ " วู้ ๆ " ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่ทำการแปรรูปเสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำผ้าขึ้นทอดครั้งละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้องการ ส่วนที่เหลือรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จะให้ฉันในที่นั้นหรือให้กลับไปฉันที่กุฏิ ตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้วพระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จการ.

ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่แปรรูปแล้วทอดผ้า สดับปกรณ์หรือบังสุกุลเท่านั้น.

๓๒. ทำบุญอัฐิ

พึงประกอบพิธีอนุโลมตามทำบุญ ๗ วันนั้น แต่มีข้อควรทราบ

คือ ให้จัดที่บูชาอัฐิแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมนต์วงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว.

๓๓. บรรจุอัฐิ

อัฐิและอังคาร ซึ่งเป็นส่วนที่เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวรวัตถุอื่น ๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศลก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตามสมควรแล้ว สดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือจะมีเทศน์ด้วยก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วนำบรรจุเป็นเสร็จการ.

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะทำได้อย่างไรก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการ และปฏิบัติจัดงานไปตามหลักนี้ เพื่อจะได้เป็นระเบียบเรียบร้อย การงานไม่สับสน.

---

๓๔. ถวายสังฆทาน

ถ้ามีความประสงค์ จะนิมนต์พระรับสังฆทาน พึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทสก์ ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิก.

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อความสิริมงคลอย่างหนึ่ง เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างหนึ่ง

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูป ที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงพิธีบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น และจัดเตรียมอาหารและเครื่องต่าง ๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระมานั่งพร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปบูชาพระพุทธรูป กราบพระพุทธรูปเสร็จแล้ว พึงหันหน้าไปทางด้านพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว ให้ยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อนแล้ว จึงอาราธนาศีล รับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประณม เปล่งวาจานำกล่าวคำถวายดังต่อไปนี้

๓๕. ถวายเพื่อความสุขความเจริญ

ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ.

๓๖. ถวายเพื่ออุทิศ

ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า:

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วย ตลอดกาลนานเทอญ.

จบแล้วกราบ แต่นั้นพึงนำสิ่งของประเคนพระ เฉพาะสิ่งที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นานยังไม่สุกหรือสุกแล้ว เช่น ข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา เนื้อ เป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นประเคนเสร็จแล้ว พึงเตรียมกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้วในเรื่องกรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบ เสร็จพิธี.

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด.

๑) วันอาทิตย์ พระถวายเนตร

๒) วันจันทร์ พระห้ามสมุทร

๓) วันอังคาร พระไสยาหรือพระคันธารราฐ

๔) วันพุธ พระอุ้มบาตร

๕) วันพฤหัสบดี พระสมาธิ

๖) วันศุกร์ พระรำพึง

๗) วันเสาร์ พระนาคปรก.

๒. จุดเทียนธูปบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง ประเคนเสร็จแล้วก็ดี พระสวดจบแล้วก็ดี กราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร.

๓. ทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้ว ต้องกราบพระครั้งหนึ่ง กราบศพหรืออัฐิอีกครั้งหนึ่ง

๔. การกราบตามที่นิยม กราบพระคุกเข่ากราบให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จดพื้น : พึงนั่งคุกเข่าหมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้นแหวกช่องให้ห่างหน่อย พึงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้หน้าผากจดพื้น.

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนยืดนิดหน่อย น้อมตัว

หมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้น ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแห่งเข่าทั้ง ๒ ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจดบนกระพุ่มมือ ครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่งพับเพียบกราบแบบนี้ มักใช้นั่งขาขวาทับบนเท้าซ้ายนิดหน่อย.

๕. สายสิญจน์ ผ้าภูษาโยง เมื่อขึงหรือลาดแล้วจงอย่าข้ามเป็นอันขาด.

๖. ไม่ควรใช้เชือกบ่าน ตลอดจนด้ายกลุ่ม ด้ายหลอดแทนสายสิญจน์หรือภูษาโยง ถ้าผ้าภูษาโยงไม่มี แม้ใช้ด้ายสายสิญจน์ก็ควร.

จับด้ายสายสิญจน์ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก ๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อิ. สฺวา. สุ. จนกว่าจะจับพอ เที่ยวที่สอง ๙ เส้น ให้บริกรรมว่า อ. สํ. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักรวาลน้อย คือ สพฺพ-พุทฺธา ฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงในที่เฉพาะหน้าพระ เพราะเป็นการขาดคารวะ เสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี.

๘. ไม่ว่าเวลาไหน ๆ ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงกันในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศลบำเพ็ญความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิดชื่อว่าเสียจรรยาที่ดี เป็นผู้ไม่มีความอายไร้ศีลธรรม.

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ

ถนนพระราม ๖

๒๑ กันยายน ๒๕๑๓

เรื่อง ขออนุญาตพิมพ์หนังสือในงานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน นาวาเอก หม่อมราชวงศ์ทำนุก เกษมสันต์

ตามที่หม่อมได้มีหนังสือขออนุญาตนำเอกสารเรื่อง "มะเร็งรักษาได้พบเร็วเท่าใด ชีวิตปลอดภัย" ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้พิมพ์แจกในวันอนามัยโลก และเรื่อง "มะเร็งของตับ" เขียนโดยนายแพทย์ไพบูลย์ สงบวาจา เพื่อพิมพ์หนังสืออนุสรณ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายรื่น สุรัสวดี นั้น สถานบันมะเร็งแห่งชาติได้พิจารณาแล้วยินดีให้นำเอกสารดังกล่าว และบทความเรื่อง "มะเร็งของตับ" ของนายแพทย์ไพบูลย์ สงบวาจา ลงในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายรื่น สุรัสวดี ได้

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

สมชาย สมบูรณ์เจริญ

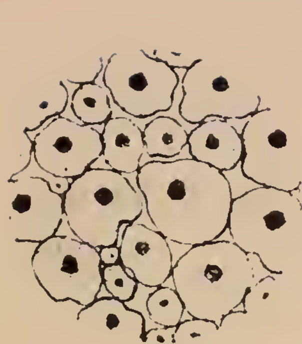
(นายแพทย์สมชาย สมบูรณ์เจริญ)

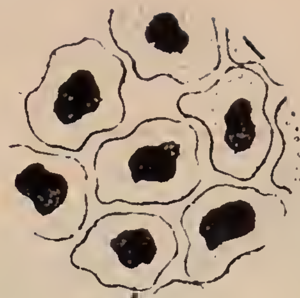
รักษาการในตำแหน่ง

ผู้อำนวยการสถาบันมะเร็งแห่งชาติ.

มะเร็งคืออะไร ?

เซลล์
ธรรมดา

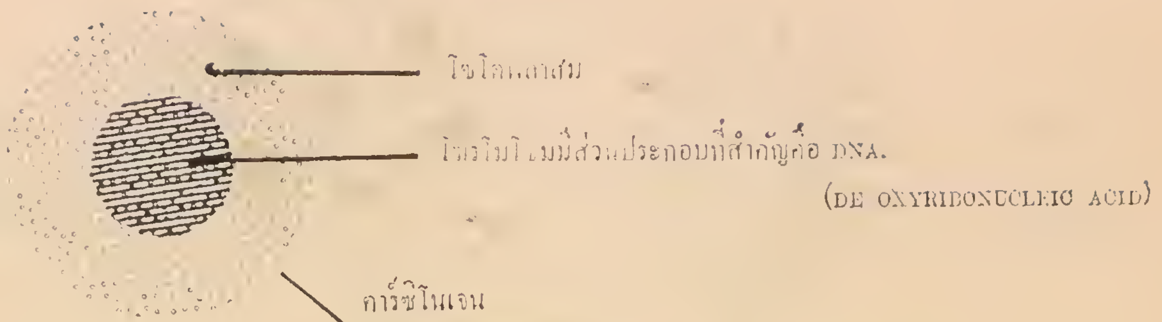

เซลล์
มะเร็ง

มะเร็ง คือความผิดปกติในการเจริญเติบโตของเซลล์ในส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เมื่อเซลล์แบ่งตัวเพิ่มขึ้นจนเกิดเป็นก้อนเราเรียกว่าก้อนเนื้องอก ถ้าทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการรักษาก็จะลุกลามกว้างขวางและกระจายไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ก้อนมะเร็งไม่ได้ทำประโยชน์แก่ร่างกายแต่อย่างใด นอกจากนั้นยังแย่งอาหาร ทำลายเซลล์ที่เป็นประโยชน์ และทำลายอวัยวะส่วนนั้น หรือส่วนอื่น ๆ ของร่างกายจนถึงแก่ชีวิต

มะเร็งเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

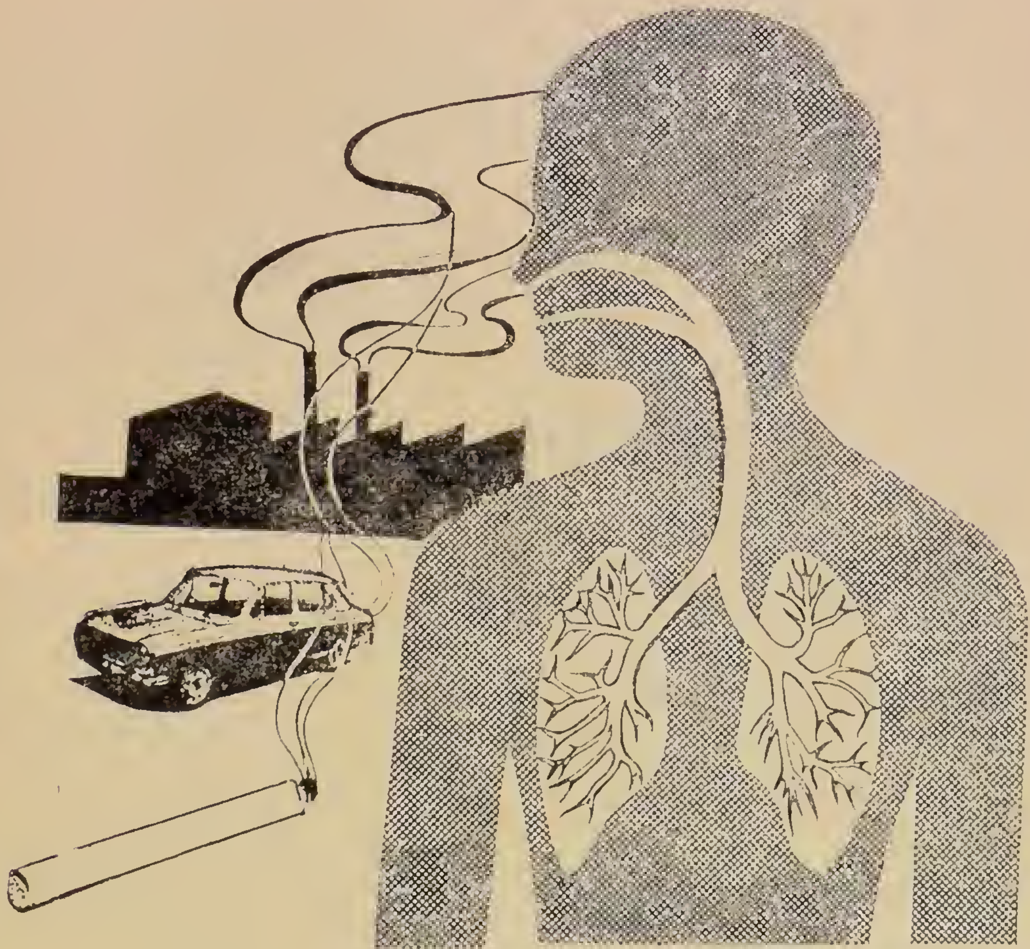

๑. คาร์ซิโนเจน เช่น สารเบนซไพรีน ในควันบุหรี่ และไอเสียรถยนต์ ทำให้โครโมโซม [illegible] ของเซลล์พิการ.

๒. ในกระบวนการสังเคราะห์ DNA ที่ใช้ในการแบ่งตัวของนิวเคลียสของเซลล์โครโมโซมที่พิการ จะเอา DNA ของไวรัสมาใช้แทน ทำให้เกิดความผิดปกติที่ Genetic materials ซึ่งทำให้เซลล์แบ่งตัวไม่หยุด ผิดปกติธรรมดา ซึ่งกลายเป็นเซลล์มะเร็งไป.

บุหรี่ ควันไอเสียจากท่อรถยนต์ จากโรงงาน เป็นสาเหตุช่วยทำให้เกิดมะเร็งของปอด

ในควันบุหรี่ มีสาร ๓.๔ เบนซไพรีน ซึ่งเป็นคารซิโนเจนที่ทำให้เกิดมะเร็งในปอดของสัตว์ทดลอง ผู้ที่สูบบุหรี่วันละ ๒๐ มวนขึ้นไป มีโอกาสเป็นมะเร็งมากกว่าผู้ที่ไม่ได้สูบ ๑๐ เท่า

โรคมะเร็งที่พบบ่อย ๆ

ผู้ป่วยมะเร็งริมฝีปาก ระยะ ๒

มะเร็งของโพรงปากและริมฝีปาก

สัญญาณอันตราย

เป็นตุ่มหรือแผลที่ไม่รู้จักหาย

มะเร็งของโพรงปาก รวมมะเร็งของกระพุ้งแก้ม ลิ้น เหงือก เพดาน และพื้นปากไว้ด้วย เป็นมะเร็งที่พบบ่อยที่สุดในหมู่มะเร็งทั้งหมด

อัตราที่พบ ๑๖.๗๐% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๔๕–๗๕ ปี

พบในเพศชายเท่า ๆ กันกับเพศหญิง

อาการ มะเร็งที่ริมฝีปากมักจะตั้งต้นเป็นตุ่มหรือก้อนเล็ก ๆ ไม่มีอาการเจ็บปวด แล้วค่อย ๆ โตออกจนเป็นก้อนใหญ่ บางทีบานคล้ายดอกกระหล่ำอยู่บนริมฝีปาก มักจะเป็นที่ริมฝีปากล่างมากกว่าริมฝีปากบน มะเร็งที่กระพุ้มแก้ม ลิ้น เหงือก เพดานและพื้นปาก อาจจะตั้งต้นเป็นตุ่มหรือเป็นแผลซึ่งมีบ่อย ๆ ตั้งต้นจากถูกฟันที่คม เก หรือฟันปลอมที่ใส่ไม่สนิท กด หรือขูด ถูไปมาจนเกิดเป็นแผลบ่อย ๆ เมื่อเป็นแผลเรื้อรังนานเข้า อาจจะเป็นสาเหตุช่วยทำให้เกิดมะเร็งได้ ถ้ามีแผลในปากเกิดขึ้นเช่นนี้ รีบไปให้แพทย์ตรวจก็อาจได้รับการวินิจฉัยที่ถูกต้องว่าใช่แผลมะเร็งหรือไม่ ผู้ป่วยหลายรายที่หายขาดจากโรค

มะเร็งที่โพรงปากก็เพราะรีบมาหาแพทย์ภายในสองหรือสาม อาทิตย์

การป้องกัน

๑. รักษาปากให้สะอาด

๒. ถ้าฟันคม ฟันเก หรือผุ เหงือกเป็นหนอง ต้องรีบหาทันตแพทย์รักษา

๓. ฟันใส่ ถ้าใส่ไม่สนิท กดเหงือก ควรให้ทันตแพทย์แก้ไขให้ใหม่

๔. ฝ้าขาวที่กระพุ้งแก้มที่ไม่รู้จักหาย ต้องรีบไปให้แพทย์ตรวจและรักษา

ข้อปฏิบัติ

๑. หมั่นแปรงฟันวันละ ๒ ครั้ง ในตอนเช้าและก่อนเข้านอน

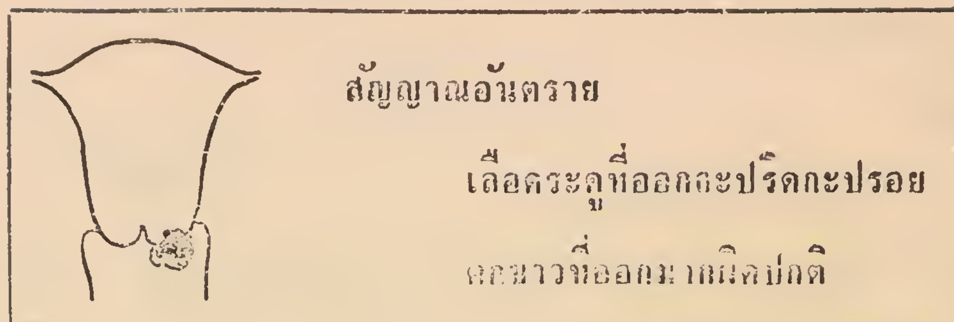
๒. อย่าสูบกล้องให้กดริมฝีปากอยู่ที่เดียว อย่าจุกยาฉุนในปาก

๓. ถ้ามีตุ่ม หรือแผล ที่ไม่รู้จักหาย ต้องรีบปรึกษาแพทย์

อัตราหาย ในระยะแรก ๘๐ เปอร์เซ็นต์

ตุ่มหรือแผล ยิ่งเล็กมากเท่าใด โอกาสหายยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

มะเร็งปากมดลูกและตัวมดลูก

มะเร็งของปากมดลูกและตัวมดลูก เป็นมะเร็งที่พบมากเป็นที่สองรองจากมะเร็งในโพรงปาก และเป็นมะเร็งที่พบบ่อยที่สุดในสตรี

อัตราที่พบ ๑๖.๑๕% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๔๐–๖๕ ปี

อาการ มีตกขาวมากผิดปกติและมีกลิ่นเหม็น บางครั้งมีเลือดออกปน สีคล้ายน้ำล้างเนื้อ หรือมีเลือดระดูออกกะปริด-กะปรอยมากบ้างน้อยบ้าง บางครั้งออกภายหลังร่วมประ-เวณี ผู้ป่วยมักจะไม่มีอาการเจ็บปวด

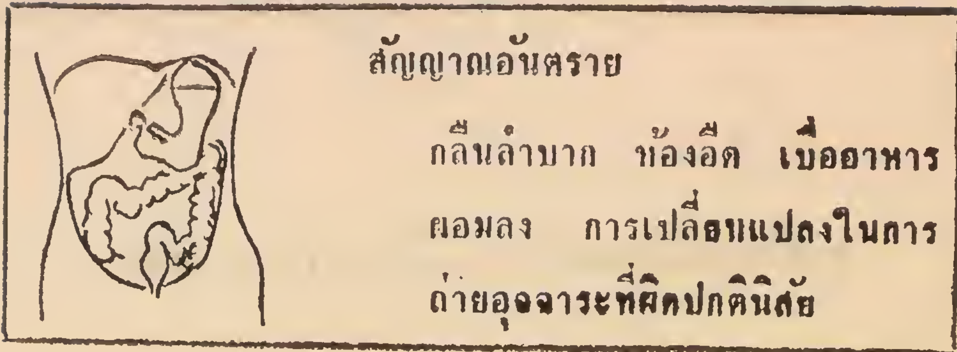
การป้องกัน
๑. รักษาความสะอาดของอวัยวะสืบพันธุ์ของเพศชายและหญิง
๒. ผู้ที่เป็นแผลที่ปากมดลูกควรรีบรักษา

ข้อปฏิบัติ
๑. ผู้มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ควรให้แพทย์ตรวจปีละครั้ง
๒. ถ้ามีอาการสงสัยดังได้กล่าวมาแล้ว ควรรีบไปหาแพทย์ การอายหมอ มัวแต่กินยารักษามุตกิดเอาเองเป็นอันตรายต่อชีวิต

อัตราหาย ในระยะแรก ๘๐ เปอร์เซ็นต์ หรือมากกว่า รีบมาหาแพทย์เร็วเท่าใด ชีวิตท่านก็ปลอดภัยเพิ่มขึ้นเท่านั้น

สงสัยจะเป็นมะเร็ง จงรีบเร่งไปหาหมอ

มะเร็งหลอดอาหาร กระเพาะอาหารและลำไส้

มะเร็งของหลอดอาหาร กระเพาะอาหารและลำไส้ มีอาการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสภาพการรักษาและการพยากรณ์โรคแตกต่างกัน แต่จะนำมาพูดรวมกันในที่นี้เพื่อให้สั้นเข้า

อัตราที่พบ ๔.๓% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๔๕–๖๕ ปี

พบในเพศชาย ๕๓% เพศหญิง ๔๗%

อาการ มะเร็งของหลอดอาหาร มีอาการกลืนอาหารติดคอเป็นอาการนำ ทีแรกก็พอจะกลืนข้าวสวยได้แต่ต้องใช้น้ำช่วย ต่อมาอาการติดคอจะเพิ่มมากขึ้นจนกินข้าวต้มก็ติด ในที่สุดกลืนน้ำก็ติด เพราะฉะนั้นถ้าเริ่มรู้สึกว่ากินข้าวฝืดคอ กลืนลงไม่ใคร่สะดวกแล้ว ไม่ควรรอช้า ต้องรีบปรึกษาแพทย์ของท่าน

มะเร็งของกระเพาะอาหารในระยะแรกจะไม่มีอาการปรากฏชัด ผู้ป่วยจะเริ่มรู้สึกว่าท้องอืด กินอาหารไม่

ใคร่ย่อย เบื่ออาหารและผอมลง

มะเร็งของลำไส้ใหญ่ จะมีอาการท้องผูกเป็นอาการนำ แต่ผู้ป่วยมักจะเข้าใจเสียว่าเป็นอาการท้องผูกธรรมดา ท้องผูกจะมีเป็นประจำ อาจจะมีอาการท้องเสียสลับบ้าง บางครั้งถ่ายอุจจาระมีมูกเลือด ผอมลง

การป้องกัน ๑. อย่ากินข้าวต้ม น้ำ หรืออาหารที่ร้อนจัด

๒. ไม่ควรดื่มสุราแรง ๆ

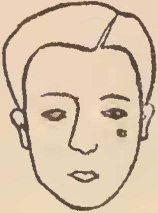
ข้อปฏิบัติ ๑. ผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ควรให้แพทย์ตรวจเอ๊กซเรย์หลอดอาหาร กระเพาะอาหารและลำไส้ใหญ่ ปีละครั้ง

๒. ถ้ามีอาการสงสัย อย่าลังเลใจ หรือผลัดวันที่จะไปหาหมอ เพราะมะเร็งจะลุกลามคุกคามจะเอาชีวิตท่าน ทุกเวลานาทีที่ล่วงไป

อัตราหาย ในระยะเริ่มเป็น จึงจะมีโอกาสหายได้

การตรวจพบเสียแต่ในระยะแรก และการรักษาที่ถูกต้องให้ทันท่วงที เป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะช่วยท่านได้ ไม่ปรากฏว่ามียาขนานใดหรือการรักษาทางไสยศาสตร์จะรักษาผู้ป่วยให้หายได้

มะเร็งผิวหนัง

สัญญาณอันตราย

ตุ่มหรือแผลเรื้อรังที่ผิวหนังไม่รู้จักหาย หูดหรือไฝ ที่โตเร็วผิดปกติ

มะเร็งผิวหนัง พบมากเป็นที่สามรองจากมะเร็งปากมดลูกและมะเร็งในโพรงปาก ส่วนใหญ่เป็นที่ผิวหนัง หน้า ลึงค์ แขน ขา และลำตัว

อัตราที่พบ ๗.๘% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๔๕–๗๐ ปี

พบในเพศชายประมาณ ๖๐% เพศหญิง ๔๐%

อาการ มักจะตั้งต้นเป็นตุ่มหรือก้อน มะเร็งผิวหนังชนิดแผลโรเดนท์จะมีจุดสีดำในก้อน ก้อนจะโตขึ้นเรื่อย ๆ เร็วหรือช้าสุดแต่ชนิดของมะเร็ง ต่อมาจะแตกเป็นแผลบานออกเป็นดอกกะหล่ำ ถ้าเป็นแผลโรเดนท์จะแตกออกเป็นแผล และกินลึกเข้าไป จนถึงชั้นกล้ามเนื้อและกระดูกได้ ส่วนใหญ่ของผู้ป่วยที่หายขาดด้วยโรคมะเร็งชนิดนี้ เพราะรีบมาหาแพทย์เสียตั้งแต่ก้อนนั้นยังเล็กอยู่ ในต่างประเทศ จะพบว่าผู้ป่วยด้วยโรคนี้จะรีบมาหาแพทย์เมื่อก้อนมีขนาดเท่าเม็ดถั่วเขียวเท่านั้น ในระยะนี้ผู้ป่วยก็มีโอกาสหายได้ร้อยเปอร์เซ็นต์

การป้องกัน ๑. อย่าทายาผสมน้ำมันดิน นอกจากแพทย์สั่ง

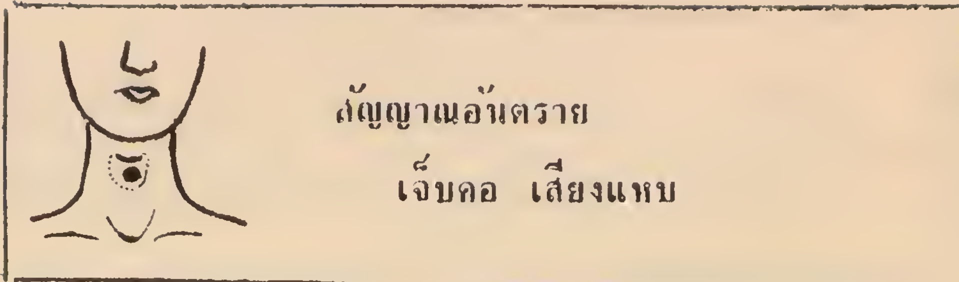
๒.. อย่าซื้อยาที่เข้าสารหนูรักษาตัวเอง

ข้อปฏิบัติ ผู้มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป เมื่อมีตุ่มหรือก้อนเกิดขึ้นที่ผิวหนัง และมีสีดำ หรือมีหูด หรือไฝที่โตเร็วผิดปกติควรรีบปรึกษาแพทย์

อัตราหาย ในระยะแรก ๙๕ เปอร์เซ็นต์

มะเร็งผิวหนังเป็นในตำแหน่งที่เห็นง่าย พบง่าย ถ้าสนใจตรวจร่างกายของตนเองก็คงจะพบได้ ถ้าสงสัยก็ควรรีบมาให้แพทย์ตรวจ ท่านอาจจะเสียเวลาเล็กน้อย แต่ผลที่จะได้รับย่อมเกินกว่าเวลาที่เสียไปมากมาย

มะเร็งกล่องเสียง

มะเร็งของกล่องเสียงในประเทศไทยไม่ใคร่จะพบมากเหมือนต่างประเทศ ที่พบในบ้านเรามักจะเป็นบริเวณท่อทางเดินอาหารต่อกับกล่องเสียง ที่เรียกว่ามะเร็งของลาริงซโกฟาริงซ์ ซึ่งมีความรุนแรงและรักษาได้ยากกว่ามะเร็งของกล่องเสียงจริง ๆ

อัตราที่พบ ๕.๒๑% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๕๐–๖๕ ปี

พบในเพศชาย ๙๕% เพศหญิง ๕%

อาการ ถ้าเป็นที่ทางเดินของอาหารต่อกับกล่องเสียงจะมีอาการเจ็บเป็นอาการนำ ผู้ป่วยมักจะบอกว่าเจ็บเหมือนมีก้างปลาติดคอ กินข้าวก็เจ็บ กลืนน้ำลายก็เจ็บ ไอ เจ็บคอ บางครั้งมีโลหิตปนมากับเสมหะ

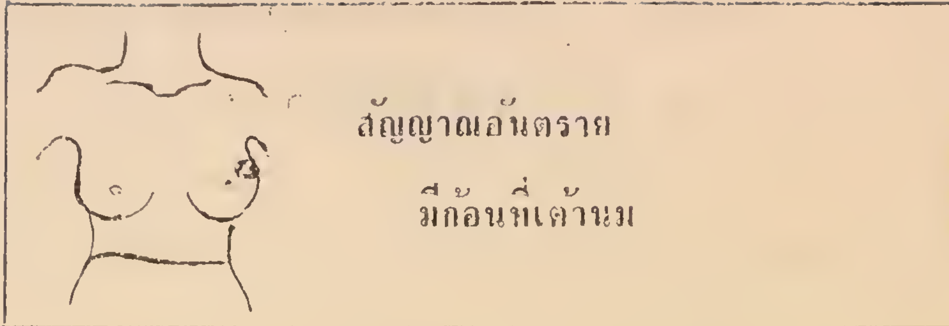
การป้องกัน อย่าสูบบุหรี่จัด

ข้อปฏิบัติ
๑. ระวังรักษาร่างกายให้แข็งแรง อย่าให้เป็นหวัดหรือคอเจ็บบ่อย ๆ
๒. ถ้ามีอาการเจ็บคอเหมือนก้างปลาติดคอ หรือเสียง

แหบ ต้องรีบไปให้แพทย์ตรวจ ต้องใช้กระจกส่องลงไปดูที่กล่องเสียงจึงจะเห็นได้ แพทย์ทาง **หู** คอ จมูก **จะ**ช่วยท่านได้มาก

มะเร็งโรคร้าย รักษาหายได้ หากพบเริ่มแรก

มะเร็งเต้านม

มะเร็งของเต้านม เป็นมะเร็งที่พบค่อนข้างบ่อยในผู้หญิงไทย แต่ผู้ชายก็เป็นได้

อัตราที่พบ ๔.๓๑% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๓๕–๖๕ ปี

พบในเพศชาย ๑% เพศหญิง ๙๙%

อาการ ในระยะแรกไม่มีอาการ นอกจากจะคลำพอก้อนเข้าเอง โดยบังเอิญ ซึ่งก้อนเนื้องอกก็จะโตขนาด ๓–๔ ซม. แล้ว ก้อนนั้นจะเคลื่อนไปมาได้ ไม่มีอาการเจ็บปวด แต่ถ้าท่านหัดตรวจเต้านมด้วยตนเอง ก็อาจจะคลำพบก้อนเนื้องอกซึ่งโตเพียง ๑ ซม. เท่านั้น ซึ่งถ้าได้รับการรักษาในระยะนี้ก็จะมีโอกาสหายขาดได้แน่นอน

การป้องกัน ๑. ควรเลี้ยงลูกด้วยนมของท่านเอง

๒. ควรระวังอย่าให้น้ำนมคั่ง ถ้ามีอาการอับเสบหรือฝีที่เต้านมต้องรีบรักษา

ข้อปฏิบัติ ควรหัดตรวจเต้านมด้วยตนเอง อย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยเฉพาะท่านที่มีอายุ ๓๐ ปี ขึ้นไป ตามวิธีของนายแพทย์ฮาเกนเซน ดังต่อไปนี้

๑. ถอดเสื้อนอก ตรวจดูรูปทรงของเต้านมทั้งสองข้างหน้ากระจก สังเกตดูว่ามีผิวหนังบุ๋มที่ตรงไหนหรือไม่ ตำแหน่งของหัวนมควรจะเท่ากัน ไม่ถูกดึงลึกลงไป เส้นเลือดที่ผิวหนังไม่พองโตผิดปกติ จากนั้นชะโงกตัวไปข้างหน้า ตรวจดูโดยทั่วอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีก้อนเนื้องอกอยู่ข้างใน มักจะดึงผิวหนังตรงนั้นให้บุ๋มลงนอกจากก้อนเนื้องอกนั้นจะโตโบ่งออกมาจนเห็นได้ชัด

๒. นอนหงาย เอาหมอนหนุนตรงสบักข้างที่จะตรวจ สมมุติว่าข้างซ้ายก่อน ยกแขนซ้ายขึ้นเหนือศีรษะ ใช้มือขวาของท่าน ๓ นิ้ว คลำเบา ๆ ทางด้านครึ่งในของเต้านม พยายามใช้ความรู้สึกที่ปลายนิ้ว ตรวจบริเวณหัวนมก่อน แล้วเต้านม แล้วสูงขึ้นไปจนจด กระดูกไหปลาร้า ใช้นิ้วมือกดลงไปกับผนังของทรวงอก และกระดูกซี่โครงดูว่าจะมีตุ่มหรือก้อนข้างในหรือไม่อย่าใช้ ๕ นิ้วขยำลงไปที่เต้านม เพราะอาจจะคลำพบไตนมเป็นก้อนทำให้เข้าใจผิดเป็นเนื้องอกได้ ตรวจดูโดยละเอียดเสร็จแล้วเอามือลงวางข้างตัว ตรวจซีกนอนของเต้านมให้ทั่วจนถึงรักแร้ ตรวจในรักแร้โดยหย่อนมือข้างซ้ายดูว่าจะมีก้อนในรักแร้หรือไม่

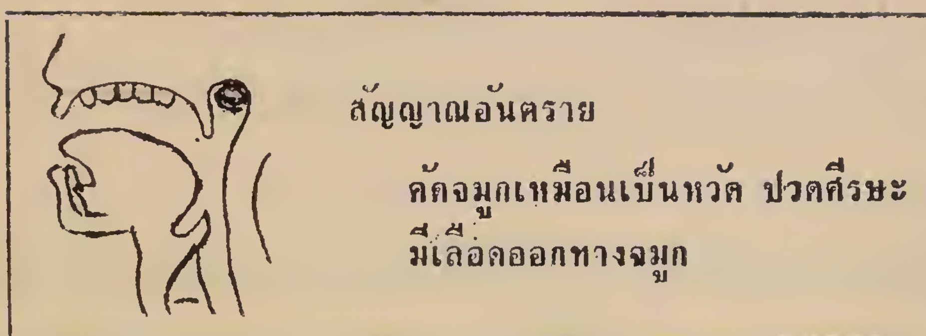
๓. ตรวจทางซ้ายเสร็จแล้ว เอาหมอนหนุนใต้สบักขวา และใช้นิ้วมือซ้ายตรวจเต้านมขวาอย่างเดียวกัน

ถ้าท่านมีความละเอียดและตั้งใจจริง สมมุติว่ามีเนื้องอกซึ่งโตเพียงขนาด ๑ เซนติเมตรอยู่ ท่านก็จะตรวจพบได้เอง ซึ่งเป็นโอกาสที่ท่านจะได้รับการรักษาให้หายได้โดยเด็ดขาด ท่านคงจะเล็งเห็นความสำคัญ ของการตรวจตัวเองว่ามีความสำคัญต่อชีวิตเพียงใดเกินกว่าที่จะมานึกขวยอายเล็ก ๆ น้อย ๆ ใจท่านอาจจะนึกว่าคงไม่เป็นแต่ถ้าหากเผอิญเป็น (ใครจะรู้) จะเห็นว่าการตรวจที่กินเวลาเพียงประมาณ ๑๕ นาทีนั้น มีค่าสำหรับชีวิตท่านเองมากเพียงใด

อัตราหาย ในระยะแรก ๘๐ เปอร์เซ็นต์

มะเร็ง ตรวจก่อนเป็น ช่วยชีวิต

มะเร็งนาโสฟาริงซ์

มะเร็งนาโสฟาริงซ์ เป็นมะเร็งที่อยู่ในโพรงหลังรูหายใจของช่องจมูก อยู่เหนือขึ้นไปจากลิ้นไก่ เป็นในคนจีนมากกว่าคนไทย

อัตราที่พบ ๓.๕ ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๓๕–๕๕ ปี

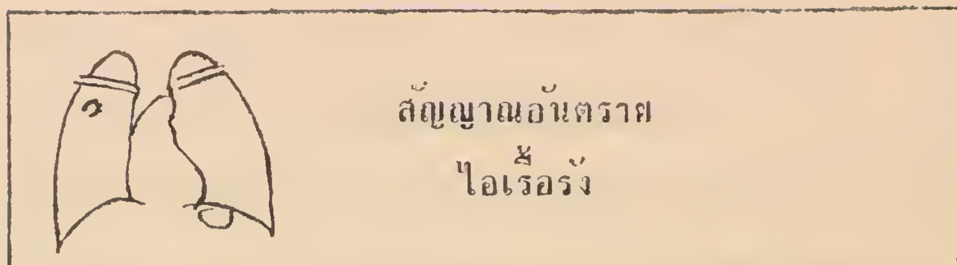
พบในเพศชาย ๗๓% เพศหญิง ๒๗%

อาการ อาการในระยะแรกผู้ป่วยอาจจะไม่ทันสังเกตเพราะมีอาการเหมือนเป็นหวัดคัดจมูก บางครั้งก็มีเลือดกำเดาออก ต่อมามีอาการปวดศีรษะ หูอื้อ มีก้อนน้ำเหลืองที่คอโต

ข้อปฏิบัติ ผู้ที่เป็นหวัดคัดจมูกบ่อย ๆ หรือปวดศีรษะหาสาเหตุไม่ได้ ควรให้แพทย์ทางหู คอ จมูก ตรวจเสียเพื่อความปลอดภัยของท่านเอง

อัตราหาย ในระยะแรก ๖๐ เปอร์เซ็นต์

มะเร็งปอด

มะเร็งของปอดเป็นมะเร็งที่มีอันตรายร้ายแรง และเป็นโรคมะเร็งโรคเดียวที่อัตราการพบพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ใน พ.ศ. ๒๔๗๙ พบประมาณปีละ ๑ ราย ใน พ.ศ. ๒๔๙๙ พบ ๘ ราย ใน พ.ศ ๒๕๐๙ พบ ๘๔ ราย (หรือ ๔.๖ เปอร์เซ็นต์ของมะเร็งทั้งหมด)

อัตราที่พบ (เฉลี่ย ๑๕ ปี) ๑% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๔๐–๖๙ ปี

พบในเพศชาย ๘๕% เพศหญิง ๑๕%

อาการ ในระยะแรกไม่มีอาการ นอกจากจะตรวจพบโดยการถ่ายเอ๊กซเรย์ปอด จะปรากฏเงากลมทึบลักษณะของก้อนเนื้อชัดเจน ต่อมาจะมีอาการไอแห้ง ๆ เหมือนไอจากการสูบบุหรี่ ซึ่งถ้าผู้ป่วยเป็นคนสูบบุหรี่จัดอยู่แล้ว ก็มักจะเข้าใจไปว่าเป็นอาการไอเนื่องจากสูบบุหรี่ บางครั้งไอจะมีโลหิตออก เจ็บหน้าอก เหนื่อยง่ายและผอมลง

การป้องกัน ๑. งดสูบบุหรี่ หรือสูบให้น้อยลง เพราะควันของบุหรี่มีสารจำพวกเบนซไพรีน ซึ่งเป็นคาร์ซิโนเจน การ

สูดเอาสารพวกนี้เข้าไปในปอดทุกวัน วันละเล็กละน้อย ตลอดเวลา ๑๕–๒๐ ปี ย่อมสามารถทำให้เกิดมะเร็งของปอดได้

๒. อย่าอยู่ในที่มีเขม่า ควันไฟ หรือควันจากท่อไอเสียรถยนต์ เครื่องยนต์ เพราะควันจำพวกนี้มีสารจำพวกเบนซไพรีน ซึ่งเป็นคาร์ซิโนเจนเช่นเดียวกัน

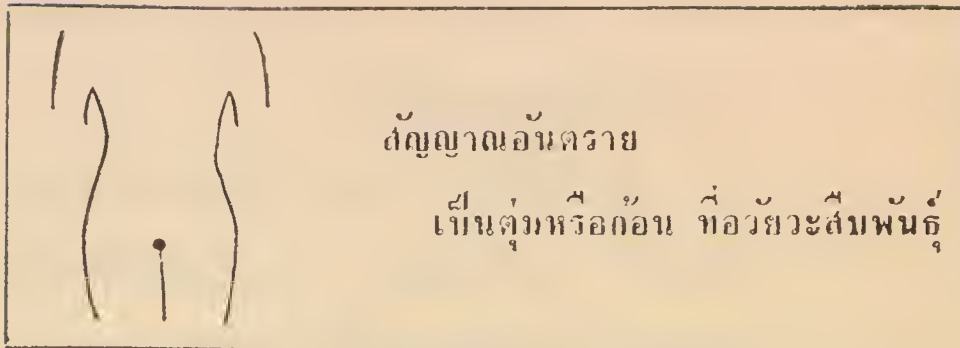
ข้อปฏิบัติ ๑. รักษาสุขภาพของร่างกายให้แข็งแรง และอยู่ในที่มีอากาศบริสุทธิ์

๒. ผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ควรตรวจปอดด้วยเอ๊กซเรย์ปีละ ๒ ครั้ง

อัตราหาย ในระยะแรก ๔๐ เปอร์เซ็นต์

ตรวจเสียปีละครั้ง ไม่พลาดพลั้ง ด้วยโรคมะเร็ง

มะเร็งอวัยวะสืบพันธุ์ชาย

มะเร็งที่ปลายองคชาต ถึงแม้จะไม่พบบ่อยนัก แต่ก็เป็นโรคมะเร็งที่ป้องกันได้ และรักษาให้หายขาดได้ จึงน่าสนใจที่เรียนรู้เอาไว้

อัตราที่พบ ๑% ของมะเร็งทั้งหมด

อายุที่พบบ่อย ๓๕–๖๐ ปี

อาการ มีตุ่ม หรือก้อน บางครั้งคล้ายหูด เกิดขึ้นที่ใต้หนังที่หุ้มปลายลึงค์ ก้อนนี้จะค่อย ๆ โตขึ้นและบานแตกออก ในระยะแรกไม่มีอาการเจ็บปวด

การป้องกัน ผู้ที่มีหนังหุ้มปลายลึงค์ร่นเข้าไม่ได้ ต้องให้แพทย์ตัดออกเสีย เพราะปรากฏว่าผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งที่ปลายองคชาตนั้น เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์หนังที่หุ้มปลายองคชาตร่นเข้าไม่ได้

ข้อปฏิบัติ ๑. ต้องรักษาความสะอาดหนังและปลายอวัยวะเพศ เพราะนอกจากจะป้องกันมะเร็งที่อวัยวะเพศชายแล้ว ยังอาจจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดมะเร็งปากมดลกในภรรยาด้วย

๒. ถ้าเป็นตุ่ม หรือก้อนเกิดขึ้น ควรรีบปรึกษาแพทย์

อัตราหาย ในระยะแรก ๘๕ เปอร์เซ็นต์

เป็นที่น่าสนใจ ชาวยิวที่เข้าสุหนัตตั้งแต่เด็กนั้นไม่ใคร่เป็นมะเร็งท้องคชาต และมะเร็งปากมดลูกก็น้อยมาก

ไม่อยากตาย อย่าประมาท มะเร็งหายขาด ถ้ารีบรักษา

มะเร็งของตับ

มะเร็งของตับ เป็นโรคที่ประชาชนควรจะสนใจเป็นพิเศษเพราะวินิจฉัยได้ยาก การรักษาก็ยากเช่นกัน ส่วนมากพอทราบว่าเป็นมะเร็งที่ตับก็สายเสียแล้ว ฉะนั้นเพื่อสุขภาพของท่านควรจะทราบเรื่องมะเร็งของตับไว้บ้าง

มะเร็งของตับ อาจเกิดขึ้นที่ตับโดดเดี่ยว หรือเกิดร่วมกับโรคตับแข็ง เกิดร่วมกับโรคพยาธิของตับก็ได้ หรือบางทีมะเร็งจากอวัยวะอื่นแล้วกระจายมาถึงตับ ก็เรียกว่ามะเร็งของตับเช่นกัน แต่เป็นชนิดที่แพร่กระจายมาจากที่อื่น

อัตราที่พบ	๒.๔๓% จากการตรวจศพ
และพบใน	๑๐๐ ราย ของมะเร็งที่ตับ
เกิดอย่างโดดเดี่ยว	๔๐ ราย
เกิดร่วมกับโรคตับแข็ง	๔๒ ราย
เกิดร่วมกับโรคพยาธิของตับ	๑๘ ราย

อายุที่พบบ่อย ระหว่าง ๓๐–๖๐ ปี แต่อาจพบได้ตั้งแต่ ๑๕ ปี ถึง ๘๔ ปี พบในเพศชายถึง ๘๐.๑๖%

อาการ อาการมะเร็งของตับ ส่วนมากเป็นอาการของระบบทางเดินอาหาร เช่น เบื่ออาหาร ท้องอืด ท้องผูกอย่างผิดปกติวิสัย ถ้าเป็นมากจะมีอาการซีด ตัวเหลือง ตาเหลือง เจ็บบริเวณลิ้นปี่ หรือชายโครงด้านขวา เหนื่อยง่าย

อ่อนเพลีย หายใจไม่สะดวก อาจมีอาการท้องมาน
และอาจคลำพบก้อนมะเร็งบริเวณหน้าท้องก็ได้

ถ้าท่านมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าว ขออย่าได้นิ่งนอนใจ รีบปรึกษาแพทย์ของท่านเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อป้องกันมิให้สายจนเกินไป สถาบันมะเร็งแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข ถนนพระราม ๖ พร้อมที่จะช่วยเหลือท่านอยู่แล้ว

ข้อควรจำ เมาเช้า เมาเย็น อาจเป็นมะเร็งที่ตับได้

แผนกเวชศาสตร์นิวเคลียร์
สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
๒๔ มิ.ย. ๑๓

ผู้เขียน–น.พ. ไพบูลย์ สงบวาจา

ปัญหาเกี่ยวกับโรคมะเร็ง

ถาม : **มะเร็งรักษาหายขาดได้หรือไม่**

ตอบ : ได้ มีผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งจำนวนไม่น้อยที่ได้รับการรักษาหายขาด โอกาสที่จะรักษาให้หายขาดนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของมะเร็งที่เป็นและที่สำคัญที่สุดคือ "มะเร็งชนิดใดก็ตามที่ตรวจพบและได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะเริ่มแรกโอกาสที่จะหายขาดก็มากขึ้นตามส่วน"

ถาม : **มะเร็งเป็นโรคกรรมพันธุ์หรือไม่**

ตอบ : โดยปกติแล้วมะเร็งมิใช่โรคทางกรรมพันธุ์ เมื่อบิดาหรือมารดาของท่านป่วยด้วยโรคมะเร็ง มิได้หมายความว่าท่านจะต้องเป็นด้วยเช่นเดียวกัน

ถาม : **มะเร็งเป็นโรคติดต่อหรือไม่**

ตอบ : **ไม่เป็น** โรคมะเร็งจะไม่ติดต่อจากผู้ป่วยไปยังผู้ที่ดูแลให้การรักษาพยาบาลหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิด

ถาม : **เอ๊กซเรย์มีอันตรายหรือไม่**

ตอบ : ถ้าหากใช้ให้ถูกต้อง การเอ๊กซเรย์เพื่อตรวจโรคต่าง ๆ มีประโยชน์มากมาย และไม่ทำให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด

ท่านจะขอรับการตรวจโรคมะเร็ง
ระยะเริ่มแรกได้ที่ไหนบ้าง

๑. โรงพยาบาลศิริราช
๒. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
๓. สถานตรวจมะเร็งระยะเริ่มแรกโรงพยาบาลหญิง
๔. สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งในพระบรมราชูปถัมภ์
๕. สมาคมแพทย์สตรีแห่งประเทศไทย
๖. โรงพยาบาลทั่วไปที่มีการตรวจมะเร็งระยะเริ่มแรก
๗. สถาบันมะเร็งแห่งชาติ

สรุปคำแนะนำ

ความมุ่งหมายของเอกสารเล่มนี้ ก็เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้และความเข้าใจเรื่องโรคมะเร็งพอสมควร และเพื่อให้หายจากความเข้าใจผิดที่ว่า ใครเป็นมะเร็งแล้วต้องตาย จึงขอให้เข้าใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง ตามคำขวัญของวันอนามัยโลกว่า "มะเร็งรักษาได้ พบเร็วเท่าใด ชีวิตปลอดภัย" จึงขอสรุปความเข้าใจและข้อควรปฏิบัติที่ถูกต้องดังนี้

๑. ท่านต้องเอาใจใส่ตรวจตราตนเอง ตามคำแนะนำในหนังสือนี้ และจดจำสัญญาณอันตราย ๗ ประการ ซึ่งพอจะช่วยให้สังเกตอาการเริ่มแรกของมะเร็งได้

๒. ผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ถึงแม้ไม่มีอาการ ก็ควรให้แพทย์ตรวจร่างกายเสียปีละ ๒ ครั้ง

๓. เมื่อสงสัยว่าเป็นมะเร็ง หรือแพทย์ตรวจแล้วว่าเป็นมะเร็ง ขออย่าได้รีรอควรรีบไปหาแพทย์ให้ทำการรักษา เพราะการรักษาที่ถูกต้องในระยะเริ่มแรกเท่านั้น จะรักษามะเร็งให้หายขาดได้ ความสำคัญจึงอยู่ที่เวลา

๔. การรีรอ อิดเอื้อน ไม่ไปหาหมอ เพราะความอายก็ดี เพราะความกลัวก็ดี หรือเพราะหลงเข้าใจผิดคิดว่ามีการรักษาทางอื่นซึ่งไม่ใช่การผ่าตัด หรือฉายรังสี เช่นการรักษาโดยยากลางบ้าน ยาจีน หรือโดยทางไสยศาสตร์ จะช่วยรักษามะเร็งให้หายได้นั้น

เป็นการทำลายชีวิตของตัวท่านเอง หรือเพื่อของท่าน (ถ้าหากว่าท่านเป็นคนแนะนำให้เขาไปรักษาเช่นนั้น) อย่างเขลาที่สุด เพราะมีประจักษ์พยานจากผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาทางนั่งทางใน หรือทางไสยศาสตร์แล้วไม่หาย กลับมาที่โรงพยาบาลหลายสิบราย โรคมะเร็งกลับลุกลามมากขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป

๕. ท่านผู้หายจากโรคมะเร็ง เพราะท่านรีบมารักษาแต่ในระยะเริ่มแรก ก็มีตัวอย่างอยู่หลายท่าน ดังตัวอย่างที่ติดตามไปถ่ายภาพท่านได้มา ต่อไปนี้

ที่ สร. ๑๗๐๔/๗๙๘๒ กรมประชาสัมพันธ์

๒ กันยายน ๒๕๑๓

เรื่อง ขออนุญาตนำบทความไปพิมพ์เป็นหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน ม.ล. สุภาศรี สุรัสวดี

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๓

ตามหนังสือของท่านที่อ้างถึง ขออนุญาตนำบทความรายการ "สารคดี ๕ นาที" เพื่อนำไปจัดพิมพ์เป็นหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายรื่น สุรัสวดี ผู้สามี ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๓ ความละเอียดแจ้งอยู่ในหนังสือที่อ้างถึงข้างต้นนั้น

กรมประชาสัมพันธ์ไม่ขัดข้อง อนุญาตให้ท่านนำบทความดังกล่าวไปจัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์ และขออนุโมทนาในส่วนกุศลวิทยาทานที่ท่านได้บำเพ็ญและอุทิศแด่นายรื่น สุรัสวดี มา ณ โอกาสนี้ด้วย.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

จำนง กุมาลย์วิสัย

(นายจำนง กุมาลย์วิสัย)

หัวหน้ากองวิทยาการ

เรื่อง "การสวดมนต์"

โดย

ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร

สำนักงานที่ดิน จังหวัดตาก

บรรยายวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๒ เวลา ๐๖. ๔๕ น.

การสวดมนต์ถือเป็นวิธีการที่สำคัญยิ่งในเกือบทุกศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาใหญ่ ๆ เช่นพุทธศาสนา คริสตศาสนา ศาสนาอิสลาม และศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น แต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้จะกล่าวเฉพาะการสวดมนต์ในพุทธศาสนา และเฉพาะของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเท่านั้น

คำว่า สวดมนต์ เป็นคำสองคำเรียงกัน คือ สวด คำหนึ่ง และ มนต์ คำหนึ่ง

สวด คือการเปล่งเสียงออกมาเป็นภาษาและทำนอง หรือแม้ไม่ได้เปล่งเสียงออกมา เพียงแต่สวดโดยระลึกอยู่ในใจ ท่านก็อนุโลมเรียกว่าสวดเหมือนกัน เรียกว่าสวดเงียบ

มนต์ โดยทั่วไปหมายถึงคำที่ศักดิ์สิทธิ์หรือคำที่ใช้เสกเป่า แต่ในพระพุทธศาสนาหมายถึงคำสำหรับสวดใช้ภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาดั้งเดิมเป็นหลัก มนต์ในพุทธศาสนาอาจจะเป็นพระพุทธพจน์ ข้อความในพระไตรปิฎก หรือถ้อยคำหรือบทร้อยกรองที่พระอรรถกถาจารย์

เรียบเรียงขึ้นในชั้นหลัง ๆ ก็ได้

การสวดมนต์นั้น แรกเริ่มเดิมทีกล่าวกันว่า มีเค้าเงื่อนมาจากการที่พระสงฆ์ท่านท่องบ่นพระสูตร เมื่อท่องหลาย ๆ องค์เข้า ก็มาประชุมบททวนความทรงจำโดยท่องพร้อม ๆ กัน เล่ากันมาว่า ภายหลังพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วไม่นาน สงฆ์ มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานได้กระทำสังคายนาขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อได้ถามกันเป็นที่ยุติในสูตรหนึ่งหรือตอนหนึ่ง ก็สาธยายพร้อมกันเสียครั้งหนึ่ง สันนิษฐานว่า ครั้งนั้นแหละเป็นเหตุให้มีการสวดมนต์พร้อมกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

การสวดมนต์จะแพร่หลายมายังคฤหัสถ์ตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน ในที่นี้จะขอกล่าวแต่ว่า ในฐานะที่เรามีโชคชัยอันประเสริฐเกิดมาได้พบพระพุทธศาสนานี้ เราควรจะสวดมนต์หรือไม่สวดบทใดและสวดทำไม

การสวดมนต์ถือเป็นการปฏิบัติบุญกิริยาที่สำคัญ ควรประพฤติประจำเป็นกิจวัตร เพราะเป็นการหาความสงบสุขทางใจให้แก่ผู้สวดมนต์ในเบื้องต้น ส่งเสริมศีล สมาธิ ปัญญา ให้แก่กล้าเป็นเบื้องปลาย เป็นการสั่งสมบารมีให้ได้ปฏิบัติธรรมยิ่ง ๆ ขึ้น ขณะที่ท่านกำลังสวดมนต์อยู่นั้น บางท่านอาจจะไม่ทราบว่าขณะนั้นท่านได้บำเพ็ญบุญในพุทธศาสนาถึง ๔ ประการด้วยกัน คือ ท่านย่อมบริบูรณ์ด้วยศีลเพราะมีอินทรีย์อันสำรวมเป็นบุญประการที่หนึ่ง การสวดมนต์เป็นบุญกิริยาโดยตรง จัดเป็นภาวนามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการภาวนา เป็น

บุญประการที่สอง ขณะที่สวดมนต์อยู่นั้น ผู้สวดย่อมมีกิริยาอาการอันอ่อนน้อม จัดเป็นบุญประการที่สาม คืออปจายนะมัย บุญสำเร็จด้วยความประพฤติอ่อนน้อมต่อสิ่งที่ควรอ่อนน้อมคือพระรัตนตรัย เมื่อท่านปฏิบัติกิจสวดมนต์ถือว่าท่านได้บำเพ็ญบุญสำคัญอีกประการหนึ่ง เป็นประการที่สี่ คือ ทิฏฐุชุกรรม แปลว่า การกระทำความเห็นให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ตามนัยที่กล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าการสวดมนต์เป็นกิจวัตรที่ชาวพุทธควรปฏิบัติเป็นเนืองนิตย์ทีเดียว

สำหรับปัญหาที่ว่าควรจะสวดมนต์บทใด ตอนใด มากหรือน้อยเท่าใด ในเรื่องนี้ไม่มีข้อบัญญัติไว้โดยเฉพาะ แต่ที่นิยมสวดกันโดยมากย่อมเกี่ยวเนื่องด้วยพระรัตนตรัย และข้อความที่เป็นคำสอนในพระ-พุทธศาสนา ชาวพุทธผู้ใดจะสวดมนต์กี่บทมากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับศรัทธาและวิริยะของแต่ละบุคคล ผู้เห็นอานิสงส์ของการสวดมนต์มักจะสวดหลาย ๆ บาท ใช้เวลานาน ๆ และผู้ที่เคร่งต่อการปฏิบัติอาจจะสวดมนต์วันละหลาย ๆ เวลา

การสวดมนต์ของพี่น้องชาวพุทธในปัจจุบันนี้ เท่าที่ได้สดับตรับฟังมักจะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน สุดแต่ความรู้ความเข้าใจหรือภูมิธรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งพอประมวลได้ดังนี้:—

๑. สวดเพื่อระลึก หรือสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย

๒. สวดไม่เพียงแต่ระลึกหรือสรรเสริญเท่านั้น แต่ทำความรู้ความเข้าใจในบทที่สวดนั้น ๆ ด้วย วิธีนี้มีหลายสำนักส่งเสริมให้ปฏิบัติโดยให้สวดภาษาบาลีพร้อมกับคำแปลไปด้วย ถือว่า

เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้แตกฉานในอรรถธรรม ยิ่งขึ้น

๓. สวดเพื่อปฏิบัติ คือ ไม่เพียงแต่รู้หรือเข้าใจความหมายเท่านั้น แต่นำไปปฏิบัติด้วย เช่นเมื่อถึงบทมงคลสูตรที่เริ่มต้นว่า "อเสวนา จ พาลานํ ฯ" ก็กำหนดจดจำและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดมงคลต่าง ๆ ตามบทที่สวดนั้น

๔. สวดเพื่อทำจิตให้สงบเป็นสมาธิ โดยให้จิตจดจ่ออยู่กับบทพระพุทธมนต์ที่สวดนั้น ไม่แกว่งไกวไปในเรื่องอื่น ๆ ทั้งหมด เช่นนี้จัดเป็นสมถกรรมฐานวิธีหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมชั้นสูง

๕. สวดเอาบุญ โดยถือว่าการสวดมนต์เป็นการบำเพ็ญบุญประการหนึ่ง ถือเอาบุญเป็นกุศลจากการที่ได้สวดนั้น

การสวดมนต์โดยมีวัตถุประสงค์ทั้ง ๕ ประการที่กล่าวมานี้ เป็นวิธีปฏิบัติที่ชอบที่ควร แต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นวิธีที่ไม่ชอบไม่ควรอย่างยิ่ง นั้นคือ การสวดมนต์เพื่อวิงวอนขอโชคลาภ รวมทั้งขอยศขอตำแหน่ง และอะไรต่ออะไรร้อยแปด การวิงวอนหรือการขอร้องดังกล่าวนี้ เท่ากับเป็นการเพิ่มกิเลสคือความโลภให้หนายิ่งขึ้น ผู้ที่เข้าใจคำสอนในพระพุทธศาสนาจะไม่สวดมนต์โดยระลึกเช่นนั้นเป็นอันขาด ส่วนการสวดเพื่อขอความคุ้มครองเพื่อป้องกันภยันตรายต่าง ๆ นั้น ทางพระพุทธศาสนาไม่ถึงกับห้ามเสียทีเดียว สำหรับการสวดเพื่อเป็นศิริมงคลหรือขอศิริมงคลนั้น เป็นที่แน่นอนว่า เมื่อท่านได้ปฏิบัติ

กิจสวดมนต์ก็เท่ากับท่านได้ถึงพร้อมด้วยศิริมงคลอยู่ในทันใดนั้นแล้ว

ดังที่ได้กล่าวถึงเรื่องการสวดมนต์มาโดยสังเขปนี้ พี่น้องชาวพุทธก็จะเห็นได้ว่า การสวดมนต์มีอานิสงส์แรงกล้า สามารถทำให้จิตใจมีความสุข มีความสงบ เพิ่มพูนศีล สมาธิ ปัญญา และเพิ่มพูนบารมีในทางธรรม เป็นวิบากสมบัติที่ติดตามท่านไปในอนาคตทุกภพทุกชาติ.

เรื่องวันพระ

พระปลัด เขียน วัดปทุมคงคา เป็นผู้แต่ง

วันพระ เป็นวันที่เราท่านทั้งหลายได้ยินได้ฟังกันมานานแล้วจนชินหู ตั้งแต่โบราณกาลก็จริงอยู่ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีอีกหลายท่านที่ไม่ทราบว่า "วันพระ" คืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร และเกี่ยวข้องกับพวกเรา ๆ ท่าน ๆ อย่างไร

วันพระ คือวันที่พระจันทร์เสวยฤกษ์เต็มดวง เรียกว่าวันพระจันทร์เพ็ญ ข้างแรมเรียกว่า วันพระจันทร์ดับ และวันอัฏฐมีได้แก่วันที่ ๑๔ ค่ำ วันที่ ๑๕ ค่ำ และวันที่ ๘ ค่ำ เพื่อให้เป็นหลักฐานมาประกอบในเรื่องนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องวันพระไว้ว่า

การรักษาอุโบสถศีล ซึ่งปรากฏตามพระบาลีในธัมมิกสูตรแปลไว้ว่า "ให้เข้าจำอุโบสถศีลในวันจาตุททสี ที่ ๑๔ ค่ำ วันปัญจทสี ที่ ๑๕ ค่ำ และ วันอัฏฐมี ที่ ๘ ค่ำ

การแสดงปาติโมกข์ในวันอุโบสถ ตามพระบาลีในวินัยปิฎก มหาวัคค์แปลไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเพื่อแสดงปาติโมกข์ ในวันที่ ๑๔ ค่ำ หรือวันที่ ๑๕ ค่ำ

อีกนัยหนึ่ง วันพระ หมายถึงวันประเสริฐสุดบริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ เป็นวันที่อุบาสก อุบาสิกา พากันบำเพ็ญ

กุศล เป็นต้นว่า รักษาศีล ฟังธรรม แผ่เมตตาจิต ชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์

วันโกน หมายถึงวันตระเตรียมล่วงหน้าเมื่อก่อนจะถึงวันพระ คือต้องตระเตรียมสิ่งของไว้ล่วงหน้าหนึ่งวัน เช่นจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ไว้เพื่อจะทำบุญ และเตรียมชำระสะสางมลทินที่หุ้มห่อจิตใจให้ขาวสะอาด เพื่อคอยรอรับพระธรรมในวันพระ เหมือนอย่างพระสงฆ์ที่ท่านปลงผมในวันโกน เมื่อถึงวันพระ คือวันที่ ๑๔ ค่ำ หรือวันที่ ๑๕ ค่ำ แล้วก็จะประชุมสงฆ์กระทำพิธีสังฆกรรม เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น วันพระจึงมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับบรรพชิต และคฤหัสถ์อยู่เป็นอเนกประการ เช่นพระภิกษุสงฆ์ จะกำหนดการประชุมกันทำสังฆกรรมให้ถูกต้องได้ ก็ต้องอาศัยวันพระจันทร์เพ็ญ วันพระจันทร์ดับ และวันอัฏฐมีเป็นมูลฐาน

จะขอนำเรื่องราวมาเล่าเป็นแนวทางสันนิษฐานให้ได้ใจความกระจ่างดีขึ้นอีกทางหนึ่งว่า "เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้วิทยาทั้ง ๓ ประการนั้นเองโดยชอบแล้ว ได้ประทับนั่งอยู่ ณ ภายใต้ร่มไม้มหาโพธิ์เสวยวิมุตติสุขสิ้นกาล ๗ วันแล้ว เสด็จไปประทับนั่งอยู่ภายใต้ร่มไม้อชปาลนิโครธ (ไม้ไทร) ไม้มุจลินท์ (ไม้จิก) ไม้ราชายตนะ (ไม้เกต) สิ้นกาลแห่งละ ๗ วัน หรือแห่งละ ๑ สัปดาห์" นี้ก็พอจะอนุโลมตามทางสันนิษฐานได้แล้วว่า วันที่ ๗ นั้นจะตกอยู่ในวันโกน และวันที่ ๘ ก็ตกอยู่ในวัดพระพอดี

และอีกเรื่องหนึ่งว่า "เมื่อพระมหากัสสปเถระ ออกจากนิโรธ-สมาบัติ โดยกาลล่วงแล้ว ๗ วัน ต้องคิดว่าจักเที่ยวไปบิณฑบาตตามลำดับตรอก เพื่อทำความสงเคราะห์พวกคนเข็ญใจ แต่ท้าวสักกะมีพระประสงค์จะถวายทานด้วยพระองค์เอง จึงทรงแปลงเพศเป็นคนแก่ เป็นคนเข็ญใจพร้อมด้วยนางสุชาดาผู้เทพธิดาไปถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระเถระ พระเถระรับแล้วจึงกล่าวคำอำนวยพรว่า "ใคร ๆ ก็ตามที่เป็นคนเข็ญใจได้ถวายทานแก่อาตมภาพในวันนี้ พึงได้ตำแหน่งเสนาบดีหรือตำแหน่งเศรษฐี" นี้ ก็เป็นทางพอจะสันนิษฐานได้อีกว่า วันที่พระมหากัสสปเถระออกจากนิโรธสมาบัตินั้น จะตกอยู่ในวันโกนและวันที่ได้รับอาหารบิณฑบาตก็จะตกอยู่ในวันพระพอดี

เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงนิยมนับถือทำบุญใส่บาตร และรักษาศีลฟังธรรมกันในวันพระ คือวันอัฏฐมี วันที่ ๘ ค่ำ วันจาตุทที วันที่ ๑๔ ค่ำ วันปัณณรสี วันที่ ๑๕ ค่ำ ตั้งแต่กาลนั้นมาจนถึงกาลบัดนี้

เรื่อง ทำไมจึงใช้ธูปเทียน
และดอกไม้บูชาพระ

โดย

พิพัฒน์ วงศ์สุวรรณ

กองวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บรรยายเมื่อ ๑๒ กันยายน ๒๕๑๐

การบูชาพระรัตนตรัย เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับพุทธศาสนิกชน เพราะพระรัตนตรัยหรืออีกนัยหนึ่ง คือ แก้วสามประการ ซึ่งหมายถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อันเป็นที่เคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนา สมควรแก่การบูชา ส่วนเครื่องสักการะบูชาที่จะนำมาบูชาพระรัตนตรัยนั้น เป็นที่นิยมทั่วไปมีอยู่ ๓ อย่าง ได้แก่ ธูปเทียน และดอกไม้ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่จัดหาได้ง่ายในบ้านเมืองของเรา

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชน คงจะเคยใช้สิ่งของสามอย่างนี้ในการบูชาพระมาแล้วด้วยกันทุกคน แต่ถ้าจะมีผู้ถามว่า ทำไมจึงใช้ธูปเทียนและดอกไม้บูชาพระ ก็เป็นเรื่องที่ตอบได้ไม่ง่ายนัก เพราะส่วนมากเราก็มักจะทำตาม ๆ กันมา หาได้ทราบถึงเหตุผลอันแท้จริงแต่ดั้งเดิมมาก จะมีผู้รู้อยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อย ข้าพเจ้าจึงได้พยายามสอบถามเรื่องนี้ท่านผู้รู้ และพอจะประมวลมาเล่าสู่กันฟังได้ดังนี้ :—

๑. ธูป ใช้สำหรับบูชาพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ เมื่อจุดธูปแล้ว ธูปจะค่อย ๆ ไหม้ไปทีละน้อยจนหมดดอก และถึงธูปจะมอดไหม้จนหมดดอกไปแล้ว กลิ่นหอมจากธูปก็ยังคงอบอวลอยู่ เปรียบได้กับพระพุทธเจ้า แม้พระองค์จะมีวัยล่วงไปจนกระทั่งชรา และเสด็จปรินิพพานไปในที่สุดเมื่อนานมาแล้วก็ตาม คำสอนของพระองค์ยังคงหอมตระหลบอบอวลอยู่ในดวงใจของพุทธศาสนิกชนอยู่ตลอดมา

การใช้ธูปบูชาพระพุทธเจ้านี้ ท่านกำหนดให้ใช้ธูปเพียง ๓ ดอกเท่านั้น จะน้อยหรือมากกว่าไม่ได้ ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ว่า พระพุทธเจ้ามีพระคุณสามประการ กล่าวคือ มีพระกรุณาคุณ หวังจะช่วยมนุษย์ทั้งปวงให้พ้นจากความทุกข์ เร่าร้อนจากกิเลสทั้งหลาย มีพระปัญญาคุณรอบรู้สภาวะทั้งปวง อย่างหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก และมีพระวิสุทธิคุณ คือ โดยชาติกำเนิดก็ดี โดยส่วนร่างกายก็ดี หรือโดยจิตใจก็ดี มีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง โดยเฉพาะทางด้านจิตใจนั้น วิสุทธิ์ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ฉะนั้น การบูชาพระพุทธเจ้าด้วยธูปนี้ จึงเท่ากับบูชาพระคุณทั้งสามของพระพุทธองค์นั่งเอง

๒. เทียน ใช้สำหรับบูชาพระธรรมอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อจุดเทียนแล้วจะมีแสงสว่างเกิดขึ้น เปรียบได้กับธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธองค์ ผู้ที่ได้ศึกษาธรรมย่อมมีปัญญาประดุจแสงสว่างส่องทางชีวิต

การใช้เทียนบูชาพระธรรมนี้ ท่านกำหนดให้ใช้เพียง ๒ เล่ม หรือจะใช้มากกว่าสองเล่มก็ได้ แต่ต้องจัดให้เป็นคู่ จะเป็นคี่ไม่ได้

เหตุที่ต้องใช้เทียนสองเล่มบูชาพระธรรม เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง ๘๔,๐๐๐ ข้อนั้น เมื่อย่นย่อลงแล้วคงได้เป็นสองอย่าง คือ ศีลหมายถึงข้อห้าม ความประพฤติทางกายวาจาอย่างหนึ่ง กับธรรมหมายถึงข้อควรประพฤติปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง หรือพูดอย่างง่าย ๆ ว่าให้ละเว้นความชั่วประพฤติแต่ความดีนั่นเอง เวลาจุดเทียนบูชาพระท่านให้จุดเล่มทางซ้ายมือของผู้จุดก่อน พร้อมกับนึกในใจว่า "ข้าพเจ้าจะละเว้นความชั่ว" แล้วจึงจุดเล่มทางขวามือ พร้อมกับนึกในใจว่า "ข้าพเจ้าจะประพฤติแต่ความดี" ทั้งนี้เป็นการจุดเทียนแบบทักษิณาวัตรนั่นเอง

๓. ดอกไม้ ใช้สำหรับบูชาพระสงฆ์ ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เพราะดอกไม้ที่นำมาบูชาพระนั้น ย่อมต้องเก็บมาจากต้น ซึ่งขึ้นอยู่ในที่ต่าง ๆ แล้วนำมาจัดตกแต่งไว้ในที่แห่งเดียวกัน เปรียบเหมือนพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ก่อนที่จะมาอุปสมบทในพระพุทธศาสนานั้นย่อมมาจากที่ต่าง ๆ กัน มีชาติตระกูลต่างกัน แม้นิสัยใจคอก็ต่างกัน แต่เมื่อมาอุปสมบทอยู่ร่วมกัน ย่อมต้องประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยเดียวกัน ยอมรับนับถือกันโดยอาวุโสพรรษา

การจัดดอกไม้บูชาพระ นิยมจัดใส่พาชนะ เช่นแจกันหรือพาน โดยจัดตกแต่งฝีมือประณีตงดงาม และต้องเป็นดอกไม้สด ถ้าเป็นดอกไม้กระดาษ หรือดอกไม้พลาสติก ไม่นิยมใช้บูชาพระ การจัดดอกไม้สดเพื่อบูชาพระนั้น คนไทยมีความชำนาญและสามารถจัดได้อย่างงดงามมานานแล้ว นับว่าเป็นสัญญลักษณ์อย่างหนึ่งของไทย

เหมือนกัน

เท่าที่เล่ามานี้พอจะเห็นได้แล้วว่า การที่เราเอาสิ่งของสามอย่าง คือ ธูป เทียน และดอกไม้ มาบูชาพระนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่เพียบพร้อมด้วยเหตุผลอันสมควรดีแล้วทั้งสิ้น จึงสมควรที่พุทธศาสนิกชนทุกคนจะได้ปฏิบัติจัดทำให้ถูกต้องและเคร่งครัด หมั่นบูชาพระรัตนตรัยอยู่เป็นเนืองนิจ อย่างน้อยวันละครั้ง เพราะการบูชาในสิ่งที่ควรบูชานั้น พระพุทธเจ้าตรัสรับรองว่า เป็นมงคลอันประเสริฐ.

เรื่อง พระพรหมหน้าเดียว

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชบพิธ บรรยาย

วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๑ เวลา ๐๖.๔๕ น.

พระพรหมท่านเป็นเทวดาชั้นสูง มีวิมานอยู่ในชั้นพรหมโลก มีน้ำใจดี ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากให้ปลอดภัยเสมอ เพราะมีน้ำใจเปี่ยมอยู่ด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้นับถือจึงสร้างรูปไว้สักการะ ทำให้มี ๔ หน้า ท่านองจะได้เห็นผู้ตกยากทั่วทิศ ไม่ต้องเหลียวหน้าเหลียวหลัง แสดงเป็นบุคคลาธิษฐานเช่นนี้ ต่อมาถึงสมัยพระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้ว เกิดท้อพระทัยในการสั่งสอนประชาชน เพราะเห็นว่าความรู้ของพระองค์ละเอียดลึกซึ้งมาก เทวดาในชั้นพรหมชื่อ ท้าวสหัมบดี ทราบพระพุทธดำริแล้ว ลงมาจากพรหมโลก กราบทูลอาราธนาเพื่อทรงแสดงธรรม ด้วยอ้างว่าสัตว์ผู้มีกิเลสเบาบางอาจรู้ได้ก็มีอยู่ พระพุทธองค์ทรงพิจารณาสอบด้วยพระญาณ ก็ได้เห็นสัตว์มีประการต่างเปรียบดุจดอกบัวต่างชนิดอันจะบานในวันเป็นลำดับ จึงรับอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหมเพื่อจะทรงแสดงธรรม โปรดสัตว์พระพรหมอย่างนี้ เรียกว่า พรหมโดยอุปบัติ

ส่วนพระพรหมโดยธรรมาธิษฐาน หมายถึงคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนั้น ไม่ได้หมายถึงจำนวนดวงหน้า คงมีหน้าเดียวตามธรรมดา เป็นแต่ว่าเลือกปฏิบัติตามคุณธรรมให้เหมาะกับเหตุการณ์ เช่นพบเห็น

คนถูกไฟไหม้ มดจะตกน้ำตาลตาย ก็แสดงกรุณาธรรมออกช่วยเหลือให้ปลอดภัย ดังนี้เป็นต้น คล้ายกับว่าคุณธรรมทั้ง ๔ เป็นเหมือนดวงหน้าที่จะคอยดูแลปฏิบัติช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ เมื่อกล่าวถึงพระพรหมโดยบุคคลาธิษฐาน จึงยกคุณธรรมทั้ง ๔ ให้เป็นดวงหน้าของพระพรหมตามที่เรียกรู้ทั่วไปว่า พรหม ๔ หน้า ถ้าเป็นจริงเช่นนี้ ท่านคงลำบากเดือดร้อน เพราะความประหลาดของอวัยวะร่างกายในเมื่อลงมาช่วยเหลือมนุษย์

พระพรหมโดยอุปบัติท่านอยู่ถึงชั้นพรหมโลก ห่างไกลกับมนุษย์ ยิ่งท่านมี ๔ หน้าด้วย มนุษย์พบเห็นคงหวาดกลัวมากกว่าจะเคารพบูชา จึงไม่ควรไปรบกวนให้ท่านมาวุ่นช่วยเหลือ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ชาวมนุษย์ เปิดโอกาสให้ท่านเสวยพรหมสุขตามสภาพของท่านเถิด

เมื่อไม่คิดรบกวนพระพรหมโดยอุปบัติในชั้นพรหมโลกแล้ว เราก็ยังมีพระพรหมโดยสมมุติอยู่ร่วมในมนุษยโลกอีกมาก คือท่านผู้ใหญ่ที่มีน้ำใจประกอบด้วยคุณธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยเฉพาะได้แก่บิดามารดา นี่แลคือพระพรหมหน้าเดียว ที่ชาวเรากำลังพบเห็น อยู่ร่วมโลกเดียวกันอยู่ทั่วไป และกำลังจะอยู่ร่วมบ้านร่วมเรือนตามปกตินี่เอง ทั้งเป็นพระพรหมด้วยการรับรองจากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามคำบาลีว่า **พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร** มารดาบิดาคือพระพรหมของลูก เช่นเดียวกับพระพรหม ๔ หน้าเหมือนกัน เว้นแต่เป็นพระพรหมเฉพาะตัวของลูกเท่านั้น ไม่ตลอดทั่วไปถึงผู้อื่น ได้ใกล้ชิดสนิทสนมดังว่าพระพรหม ๔ หน้า เป็นอันมาก

พระพรหมหน้าเดียวนี้ ล้วนแต่มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา ปรารถนาแต่ความสุขจำเริญแก่ลูก เฝ้าถนอมปานแก้วตา มีกรุณา เฝ้ากล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูอย่างยุงมิให้ไต่ไรมิให้ตอม เป็นทุกข์เป็นร้อน ยามลูกเจ็บไข้ได้ป่วย มีมุทิตา พลอยรื่นเริงบันเทิงใจยามลูกมีสุขสบาย มีเกียรติยศ ชื่อเสียง มีอุเบกขา วางใจเฉย สบาย ยามลูกเป็นปกติสุข เช่นนี้แล้ว ท่านยังปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก คือ คอย ห้ามไม่ให้ลูกกระทำความชั่ว ให้ประพฤติอยู่ในความดี ให้ศึกษา ศิลปวิทยา หาคู่ครองเรือนที่สมควรให้ และยกมรดกมอบให้ในสมัยที่ สมควร จึงควรเคารพบูชาพระพรหมหน้าเดียวนี้ยิ่งนัก

ลูกที่มีพระพรหมหน้าเดียวประจำชีวิตเช่นนี้ จึงต้องบูชาพระคุณ ท่านอย่างเป็นพระประจำใจ ด้วยคิดว่าท่านได้เลี้ยงมาแล้ว ต้องเลี้ยง ท่านตอบแทน ไม่ทอดทิ้งเพราะท่านจะแก่เฒ่าชราลงทุกที รับทำกิจการ งานของท่านแทน ตั้งใจดำรงวงศ์สกุลให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป ประพฤติ ตนให้เป็นลูกที่ท่านยินดีมอบทรัพย์มรดก หากเมื่อท่านสิ้นชีวิตไปแล้ว ต้องถือว่าสิ้นแต่ร่างกาย ส่วนพระคุณของท่านยังไม่ตาย ต้องพยายาม ตอบสนองคุณด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน จึงนับว่าเป็นลูกแก้ว ลูกขวัญ มีน้ำใจเปี่ยมด้วยกตัญญูกตเวที อย่างแท้จริง ตามที่ท่าน สรรเสริญว่า กตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี จบเรื่องพระ-พรหมหน้าเดียวแต่เพียงนี้.

เรื่อง "สีที่เป็นมงคล"

ไพฑูรย์ ชื่นทิณวงศ์

บรรยายวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๑๑ เวลา ๐๖.๔๕ น.

วันนี้ผู้เขียนจะได้นำเรื่องเกี่ยวกับมงคลมาเสนอท่านผู้ฟัง เชื่อว่าทุกท่านอาจจะได้ยินคำว่า "มงคล" มาบ้างแล้ว คำว่า "มงคล" นั้นหมายถึงความดีความเจริญ แทบจะกล่าวได้ว่าคนเราทุกคนที่เกิดมาต่างก็มุ่งมาดปรารถนาแต่ความดี ความเจริญแก่ตนเองและบุคคลที่ตนรักใคร่ทั้งสิ้น

บิดามารดาเมื่อมีบุตรธิดา สิ่งแรกที่หยิบยื่นความเจริญให้แก่บุตรธิดาก็คือการตั้งชื่อ ไม่มีบิดามารดาคนใดตั้งชื่อบุตรธิดาให้มีความหมายไปในทางชั่วร้ายเลวทราม มีแต่จะสรรหาชื่อที่ไพเราะเพราะพริ้ง ที่เป็นชาย ก็มักมีความหมายไปในทางที่เก่งกล้าสามารถ หากเป็นหญิงก็มักจะมีความหมายไปในทางที่อ่อนหวานนิ่มนวล ปัจจุบันนี้วิวัฒนาการการตั้งชื่อยิ่งเจริญมากขึ้น ก่อนจะตั้งชื่อก็มักจะพากันไปให้ท่านผู้รู้เป็นต้นว่า พระสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือเป็นผู้ตั้งให้ หรือไม่ก็ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่ท่านเป็นนักปราชญ์ราชครูตั้งให้ เพื่อให้ถูกต้องตามวันเดือนปีและตามอักขระอักษรว่า อะไรเป็นเดช เป็นศรี เป็นมูละ เป็นอุตสาหะและเป็นมนตรี สระและอักษรที่นิยมให้เว้นเสียก็คือ สระอักษรที่เป็นกาลกิณี เพราะถือว่าไม่เป็นมงคลแก่เจ้าของชื่อ

ดังนั้น ความเป็นมงคลและความเป็นผู้ต้องการรวยสิ่งเป็นมงคล จึงได้เกิดมีขึ้นดังมีเรื่องเล่าย่อ ๆ ว่า ในสมัยหนึ่งครั้งพุทธกาล มีประชาชนทั้งหลายต่างประชุมวิพากย์วิจารณ์กันถึงเรื่อง "มงคล" บางพวกกล่าวว่า รูปที่ดีที่สวยงามที่เราได้เห็นแล้วนั้นแหละเป็นมงคล อีกพวกหนึ่งก็ค้านว่า เสียงที่ดีที่ไพเราะที่เราได้ยินได้ฟังแล้วต่างหากเป็นมงคล และพวกอื่นก็ค้านอีกว่า กลิ่น รส และการถูกต้องสัมผัสที่ดีที่งามต่างหากเป็นมงคล การทุ่มเถียงกันได้เริ่มจากกลุ่มคนชั้นต่ำก่อนแล้วก็ค่อย ๆ แผ่ขยายกว้างออกไปสู่คนชั้นสูง ๆ ขึ้นไปโดยลำดับ จนไม่มีผู้ใดให้คำอัตถาธิบายเป็นที่ยุติลงได้ว่า อะไรเป็นมงคลกันแน่ ในที่สุดจึงได้พร้อมใจกันเข้าไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงยกเอามงคล ๓๘ ประการ มาแสดงเพื่อคลายความสงสัยของชนทั้งหลายให้หมดไป ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงกล่าวข้อความพิสดารไว้ในมงคลสูตรนั้นแล้ว

สิ่งที่คนไทยเราถือว่าเป็นศิริมงคลอีกอย่างหนึ่งคือ "สี" และได้ถือกันมานานแล้วด้วย การตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ให้ถูกต้องกับสีของวัน ถือกันว่าเป็นมงคลอย่างหนึ่ง เท่าที่ถือเอาวันต่าง ๆ เป็นสีอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เห็นจะถือเอาตามสีกายของเทวดาประจำวันในลัทธิพราหมณ์ ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้:–

พระอาทิตย์ มีสีกายแดง มีรัศมีรุ่งโรจน์รอบตัว
พระจันทร์ มีผิวกายนวล
พระอังคาร มีสีกายเป็นสีแก้ว เพทาย หรือสีลูกหว้า
พระพุธ มีสีกายเป็นสีเขียวแก้วมรกต

พระพฤหัสบดี มีสีกายเป็นสีแก้วไพฑูรย์
พระศุกร์ มีสีกายเป็นสีประภัสสร
พระเสาร์ มีสีกายดำ

และอีกประการหนึ่ง ในเวลาออกทัพจับศึกสมัยโบราณ ต้องแต่งกายด้วยผ้าสีประจำวันเช่นกัน ดังคำของสุนทรภู่ ได้กล่าวไว้ว่า

อนึ่ง ภูษาผ้าทรงณรงค์รบ
ให้มีครบเครื่องเสร็จทั้งเจ็ดสี
วันอาทิตย์สิทธิโชคโฉลกดี
เอาเครื่องสีแดงทรงเป็นมงคล
เครื่องวันจันทร์นั้นควรสีนวลขาว
จะยืนยาวชันษาสถาผล
วันอังคารม่วงช่วงงามสีครามปน
เป็นมงคลขัตติยาเข้าราวี
เครื่องวันพุธสุดดีด้วยสีแสด
กับเหลืองแปดปนประดับสลับสี
วันพฤหัสจัดเครื่องเขียวเหลืองดี
วันศุกร์สีเมฆหมอกออกสงคราม
วันเสาร์ทรงดำจึงล้ำเลิศ
แสนประเสริฐเสี้ยนศึกจะนึกขาม
อนึ่งพาชีที่ขับประดับงาม
ให้ต้องตามสีสันจึงกันภัย ฯ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 817790
นายสนิท อยู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๗